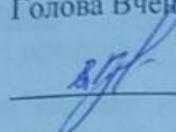

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра обліку та консалтингу

Затверджено
Вченою радою Факультету
протокол від «18» січня 2023 р., №5
Голова Вченої ради факультету

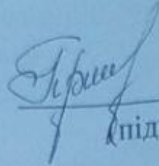
 Володимир КРАЄВСЬКИЙ

Методичні рекомендації
до проведення самостійної роботи
з навчальної дисципліни «Професійна етика бухгалтера»
для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
заочної форми навчання
галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
освітня програма
«Облік, податковий аудит та бізнес-аналітика»

Ірпінь – 2023

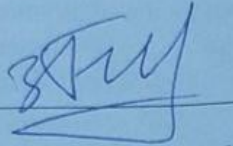
Методичні рекомендації складені на основі робочої програми навчальної дисципліни «Професійна етика бухгалтера», затвердженої Науково-методичною радою Університету протокол від 18.08.2022 р., №7.

Укладач

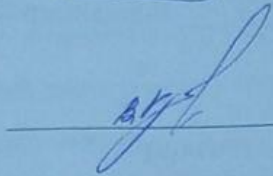

(підпис)

Наталія ГУРІНА, доцент, к.е.н.

Рецензенти:

Борис ЗАНЬКО, доцент, к.е.н.

Володимир КРАЄВСЬКИЙ, професор, д.е.н.

Розглянуто і схвалено кафедрою обліку та консалтингу протокол від 5 січня 2023 р. № 10

Завідувач кафедри

(підпис)

Олена КОЛІСНИК, доцент, к.е.н.

ЗМІСТ

	Стор.
Вступ	4
1. Пояснювальна записка	5
2. Тематичний план	6
3. Перелік тем для самостійного опрацювання курсу, що необхідні для повноцінного засвоєння навчального матеріалу:	7
- стислий конспект	
- ключові слова і терміни	
- перелік типових завдань та методика їх розв'язку	
4. Тести для самоконтролю	39
5. Перелік питань до контрольних заходів	47
6. Завдання для індивідуальної роботи	48
7. Порядок оцінювання знань	50
8. Рекомендована література	55

ВСТУП

Курс «Професійна етика бухгалтера» є складовою частиною циклу спеціальних дисциплін, які формують майбутнього висококваліфікованого фахівця.

Знайомство з будь-яким підприємством починається зі звітності. Тому дуже важливо надати користувачам правильну, достовірну інформацію. Інвестори, кредитори та інші представники ділової спільноти використовують для прийняття рішень дані обліку і звітності, спираючись на компетентність їх виконавців. Майбутні фахівці повинні бути ознайомлені з міжнародними правилами етики та їх роллю у підтримці престижності професії, можливими загрозами, а найголовніше шляхами мінімізації професійних ризиків.

Об'єктом вивчення дисципліни «Професійна етика бухгалтера» є етичні принципи та норми майбутньої професії бухгалтера.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є особливості професійної етики бухгалтерів, аудиторів, ревізорів та податківців; професійні ризики та застережні заходи по їх усуненню/зменшенню до прийняттого рівня.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Метою самостійної роботи з навчальної дисципліни «Професійна етика бухгалтера» є формування у студентів цілісної системи знань щодо професійних цінностей і вимог професійної етики бухгалтерів та практичного застосування набутих теоретичних знань і навичок в інтересах суспільства та професії.

Основними завданнями самостійної роботи з дисципліни «Професійна етика бухгалтера» є:

- вивчення та закріплення фундаментальних принципів етики професійного бухгалтера, правил їх застосування, опрацювання Кодексу професійної етики;
- ознайомлення з напрямками підвищення кваліфікації бухгалтерів;
- ознайомлення з переліком посад, які можуть займати випускники за напрямом «Облік і оподаткування» їх завдання, функціональні обов'язки, професійні знання та кваліфікаційні вимоги до таких працівників;
- розуміння місця і основних функцій бухгалтера в суспільстві;
- роз'яснення та аргументування основних вимог до сучасних професійних бухгалтерів;
- формування уявлення щодо прав, організації праці і відповідальності сучасних професійних бухгалтерів;
- знання основних вимог до професійної етики облікового персоналу;
- ознайомлення з професійними ризиками бухгалтерів та заходами по їх усуненню або зменшенню до прийняттого рівня.

Опрацьовувати матеріали курсу слід у такій послідовності:

вивчити теоретичний матеріал;

ознайомитись із завданнями семінарського заняття;

з метою закріплення набутих знань та навичок виконати самостійно завдання до кожної теми.

Під час перевірки завдань самостійної роботи викладач з'ясовує ступінь закріплення теоретичних знань, практичних навичок і оцінює їх.

**2. Тематичний план
навчальної дисципліни
«Професійна етика бухгалтера»**

№	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
		Вс.	ЛЗ	ПЗ	СРС
<i>Модуль 1. Теоретичні та концептуальні засади професійної етики бухгалтера.</i>					
1	Професійна етика працівників економічних спеціальностей: історія виникнення та її призначення	5	1	-	4
2	Регулювання професійної етики бухгалтерів	7	-	-	6
3	Кодекс професійної етики бухгалтера	7	1	-	6
4	Основні принципи професійної етики та поведінки бухгалтера	6	-	-	6
5	Права, обов'язки, функції та відповідальність бухгалтера	6	-	-	6
6	Логіка та етика професійних суджень бухгалтера	6	-	-	6
<i>Всього по модулю 1</i>		37	2	-	34
<i>Модуль 2. Професійна етика для працівників економічних спеціальностей.</i>					
7	Етика професійних бухгалтерів-практиків (аудиторів)	10	-	-	10
8	Етика для штатних професійних бухгалтерів	12	1	1	10
9	Етика для облікових працівників державного сектору	6	-	-	6
10	Етика поведінки державних службовців	11	1	-	10
11	Етика для працівників державної податкової служби України	10	-	-	10
12	Професійні ризики бухгалтера	4	-	-	4
Форма контролю – контрольна робота № 2		-	-	1	-
<i>Всього по модулю 2</i>		53	1	2	50
Разом		90	4	2	84

3. ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ КУРСУ, ЩО НЕОБХІДНІ ДЛЯ ПОВНОЦІННОГО ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Модуль 1. Теоретичні та концептуальні засади професійної етики бухгалтера.

Тема 1. Професійна етика працівників економічних спеціальностей: історія виникнення та її призначення.

Зміст теми:

1. *Поняття загальної та професійної етики.* Загальна етика: історія виникнення, трактування етики з позиції філософії та суспільної думки. Професійна етика: серед галузей етичної науки виділяють професійну етику. Термін «професійна етика» вживається для позначення не стільки галузі етичної теорії, скільки своєрідного морального кодексу людей певної професії. Професійна етика обумовлена особливостями деяких професій, корпоративними інтересами, професійною культурою. У кожній професії є свої моральні проблеми. Але серед усіх професій можна виділити групу таких, в яких вони виникають особливо часто, які вимагають підвищеної уваги до морального боку виконуваних функцій. Професійна етика має значення насамперед для професій, об'єктом яких є людина. Існують наступні види етичних нормативів: 1. Кодекс етичної поведінки; 2. «Карти етики»; 3. Комітети з етики; 4. Адвокат по етиці; 5. Соціальні ревізії; 6. Навчання етичної поведінки. Морально-професійні кодекси, що стали частковим еквівалентом суспільної моралі, виконують такі соціальні функції: пізнавальну; регулятивну; ціннісно-орієнтаційну.

2. *Особливості етики бізнесу.* Існує дві полярні думки щодо етики і бізнесу. Перший: бізнес і етика несумісні поняття. Другий: бізнес і етика ґрунтуються на раціональності людини, тому в довгостроковому періоді бути етичним вигідно. Можна виділити наступні підходи до вирішення моральних проблем бізнесу: 1. Концепція утилітаризму; 2. Деонтична етика; 3. «Етика справедливості».

Ключові слова до теми 1: етика, професійна етика, мораль, етична поведінка, етика бізнесу, професійна етика.

Терміни до теми 1 «Професійна етика працівників економічних спеціальностей: виникнення та призначення в суспільстві»:

Етика	- наука про мораль, про норми і правила поведінки по відношенню один одному в суспільстві.
Мораль	- правила поведінки, на яких ґрунтуються відносини між людьми
Підприємницька етика (або етика бізнесу)	- специфічна підсистема суспільної моральності, пов'язана з господарською діяльністю в умовах ринкової економіки
Професійна етика	- система конкретизованих моральних норм і принципів з врахуванням особливостей тієї чи іншої професійної діяльності людей
«Професійна» мораль	- конкретизація ж загальних моральних принципів і норм таких стосунків відповідно до особливостей того чи іншого виду професійної діяльності

Перелік типових завдань до теми 2 «Професійна етика працівників економічних спеціальностей: виникнення та призначення в суспільстві:» та методика їх розв'язку:

- а) опрацювання здобувачем вищої освіти лекційного матеріалу до теми 1;
- б) опрацювання здобувачем вищої освіти питань для самостійного опрацювання, а саме таких питань:
  1. Етика у бізнесі.
  2. Професійна етика як складова навчального процесу.
  3. Дотримання етичних норм у бізнесі.
- в) опрацювання здобувачем вищої освіти завдань для поглибленого вивчення дисципліни, а саме:
  1. Інновації у навчанні та тестуванні етичних норм.
  2. Структурні елементи навчання професійної етики.
  3. Професійні цінності та етика в Україні.

Методика розв'язку типового завдання

Завдання 1: Аудиторська фірма «Аудит-сервіс» здійснює перевірку фінансової звітності ПАТ «Граніт». В ході перевірки виявляється, що дружина заступника керівника аудиторської фірми працює провідним економістом у фінансовому відділі, який готує частину аналітичної інформації для фінансової звітності ПАТ «Граніт». Визначте, чи існує етичний конфлікт, якщо так, то поясніть до чого він може призвести.

Методика розв'язку завдання 1:

Відповідно до ст.10 п.4 ЗУ «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» забороняється надання аудиторських послуг, у разі якщо аудитор, суб'єкт аудиторської діяльності, його ключові партнери з аудиту, його власники (засновники, учасники), посадові особи і працівники та інші особи, залучені до надання таких послуг, а також близькі родичі та члени сім'ї зазначених осіб:

- 1) є власниками фінансових інструментів, емітованих юридичною особою, фінансова звітність якої підлягає перевірці, або юридичної особи, пов'язаної з такою юридичною особою спільною власністю, контролем та управлінням, крім тих, що належать такій юридичній особі опосередковано через інститути спільного інвестування;
- 2) беруть участь в операціях з фінансовими інструментами, емітованими, гарантованими або іншим чином підтримуваними юридичною особою, фінансова звітність якої підлягає перевірці, крім операцій в межах інститутів спільного інвестування;
- 3) перебували протягом періодів, зазначених у частині першій цієї статті, у трудових, договірних або інших відносинах з юридичною особою, фінансова звітність якої підлягає перевірці, що можуть призвести до конфлікту інтересів.

Адже проведення такого аудиту може створити загрозу незалежності та об'єктивності аудитора, що проводить аудит. Виникає конфлікт інтересів. А відповідно до Кодексу етики всі професійні бухгалтери і аудитори повинні слідувати принципу об'єктивності, який передбачає, що слід бути справедливим і не дозволяти собі необ'єктивності або упередженості, конфлікту інтересів та впливу інших осіб, які шкодитимуть його об'єктивності.

Отже, етичний конфлікт існує і він стає загрозою для об'єктивності проведеного аудиту, оскільки виникає можливість впливу власного інтересу працівників.

Завдання 2: Підприємство «Альфа», яке займається наданням консультаційних послуг з юридичних питань вирішило розширити свою діяльність, надаючи також послуги аутсорсингу. Керівник наказав головному бухгалтеру розробити новий наказ про облікову політику підприємства, пояснюючи це тим, що відбулися зміни у діяльності підприємства і ці зміни потребують розробки нового наказу про облікову політику. Якими повинні бути дії

головного бухгалтера? Чи доречно змінювати облікову політику в даній ситуації та яким нормативним документом це передбачено? Відповідь обґрунтуйте.

Методика розв'язку завдання 2:

Згідно пункту 10 П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» не вважається зміною облікової політики встановлення облікової політики для: подій або операцій, які відрізняються за змістом від попередніх подій або операцій; подій або операцій, які не відбувалися раніше.

У даній ситуації головний бухгалтер повинен, посилаючись на нормативний документ повідомити керівникові про те, що розширення діяльності підприємства шляхом надання послуг аутсорсингу, які за своїм змістом відрізняються від надання консультаційних послуг з юридичних питань не вважається зміною облікової політики згідно пункту 10 П(С)БО 6).

Таким чином, в цій ситуації не потрібно розробляти новий наказ про облікову політику, оскільки ці зміни можуть розглядатися як зміна облікових оцінок. Якщо виникають сумніви стосовно того чи змінювати облікову політику, то краще звернутися до пункту 9 П(С)БО 6), в якому зазначено: облікова політика може змінюватися тільки, якщо змінюються статутні вимоги, вимоги органу, який затверджує положення (стандарти) бухгалтерського обліку, або, якщо зміни забезпечать достовірне відображення подій або операцій у фінансовій звітності підприємства.

Тема 2. Регулювання професійної етики бухгалтерів.

Зміст теми:

1. Міжнародна федерація бухгалтерів. Мета, завдання та структура. Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ) - це всесвітня організація бухгалтерів-професіоналів, заснована у 1977 році. Її мета - служіння інтересам суспільства, вдосконалення бухгалтерської професії на міжнародному рівні та розвиток сильної міжнародної економіки за допомогою впровадження та додержання високоякісних професійних стандартів, міжнародного зближення національних стандартів та висловлювання з питань, що викликають широкий суспільний інтерес, де професійні знання бухгалтерів найбільш вагомими. МФБ забезпечує керівництво професійними бухгалтерами на міжнародному рівні у служінні інтересам суспільства шляхом: розробки, розвитку та підтримання на високому якісному рівні міжнародних професійних стандартів та Кодексу етики; активної підтримки зближення національних професійних стандартів, особливо стандартів з аудиту, надання впевненості, етики, освіти та фінансової звітності; постійного покращання якості аудиту та управління фінансами; підтримки цінностей бухгалтерської професії для забезпечення постійного притоку осіб з високими моральними якостями; підтримання відповідності вимогам організації; допомоги країнам, що розвиваються та переходять до ринкової економіки, у створенні та підтриманні професії

2. Основи діяльності та функції Аудиторської палати України. Аудиторська палата України (АПУ) була створена відповідно до Закону України "Про аудиторську діяльність" і функціонує як незалежний самостійний орган на засадах самоврядування з 1993 р. та зареєстрована в Міністерстві юстиції України 20 грудня 1993 року. Основні функції Аудиторської палати України: забезпечення державного регулювання діяльності аудиторських організацій та аудиторів; визначення головних напрямків розвитку аудиту в Україні; розроблення єдиної методологічної основи, форм і методів проведення аудиту; здійснює методичне керівництво аудиторськими організаціями і аудиторами; розробляє положення та інструкції, що регламентують аудиторську діяльність; організовує контроль за діяльністю аудиторських фірм та аудиторів; здійснює сертифікацію осіб, які мають намір обійматися аудиторською діяльністю; затверджує стандарти аудиту; готує пропозиції та рекомендації щодо зміни чинного законодавства з питань аудиту; веде облік аудиторських організацій та аудиторів; видає довідкові, інформаційні, наукові та методичні матеріали з

аудиту, що входять до компетенції Аудиторської палати України; сприяє впровадженню нової техніки та нових інформаційних технологій у сферу аудиторської практики; розробляє кваліфікаційні вимоги до аудиторів та встановлює порядок заняття аудиторською діяльністю; організовує проведення екзаменів та атестацій аудиторів; розробляє та затверджує тарифи на основні види аудиторських послуг; вирішує питання щодо позбавлення аудиторів сертифікатів та застосування до них інших заходів згідно із законодавством; вивчення ринку аудиторських послуг з метою виконання зазначених функцій Аудиторської палати України; розробляє методичні рекомендації щодо здійснення та координації аудиторської діяльності.

Ключові слова до теми 2: Міжнародна федерація бухгалтерів, Аудиторська палата України, функції, склад, джерела фінансування організацій.

Терміни до теми 2 «Регулювання професійної етики бухгалтерів»:

Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ) - це всесвітня організація бухгалтерів-професіоналів, заснована у 1977 році. Її мета — служіння інтересам суспільства, вдосконалення бухгалтерської професії на міжнародному рівні та розвиток сильної міжнародної економіки за допомогою впровадження та додержання високоякісних професійних стандартів, міжнародного зближення національних стандартів та висловлювання з питань, що викликають широкий суспільний інтерес, де професійні знання бухгалтерів найбільш вагомі

Кодекс етики професійних бухгалтерів - установлює норми поведінки професійних бухгалтерів і викладає фундаментальні принципи, що їх мають дотримуватися професійні бухгалтери і аудитори, щоб досягти найкращих результатів діяльності й загалом у задоволенні громадських інтересів

Кодекс етичної поведінки - дає відповідні рекомендації, точно визначає критерії поведінки, специфічні для певної професії. У кодексах професійної етики, на відміну від теорії загальної етики, можна знайти рішення конкретних проблем. Крім того, у кодексах містяться і професійні вимоги. З погляду визначеної професії, кодекс є декларацією твердих норм поведінки і сприяє виконанню цих норм

Перелік типових завдань до теми 2 «Регулювання професійної етики бухгалтерів»:

- а) опрацювання здобувачем вищої освіти лекційного матеріалу до теми 2;
- б) опрацювання здобувачем вищої освіти питань для самостійного опрацювання, а саме таких питань:
  1. Роль держави в становленні етичних норм.
  2. Роль професійних об'єднань в становленні етичних норм.
- в) опрацювання здобувачем вищої освіти завдань для поглибленого вивчення дисципліни, а саме:
  1. Структура Міжнародної федерації бухгалтерів.
  2. Функції Аудиторської палати України

Методика розв'язку типового завдання

Завдання 1: Між аудиторською фірмою М та підприємством К було укладено договір на проведення перевірки відповідності діючому законодавству порядку складання декларації з податку на прибуток за звітний рік.

Під час проведення процедур перевірки аудитор: користувався податковими деклараціями попередніх періодів; звертався до реєстрів обліку господарських операцій; здійснював необхідні запити для зовнішнього підтвердження інформації.

Після закінчення перевірки на підприємстві К було проведено перевірку ДПІ, внаслідок якої було нараховано штраф в сумі 15 тис. грн. Керівництво підприємства К звернулося зі скаргою до АПУ щодо низької якості отриманих аудиторських послуг.

Визначити, яким буде висновок експертів АПУ. Відповідь обґрунтувати.

Методика розв'язку завдання 1:

Відповідно до ст.47 п.4 ЗУ «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» Аудиторська палата України здійснює контроль якості аудиторських послуг суб'єктів аудиторської діяльності, крім тих, які здійснюють обов'язковий аудит фінансової звітності підприємств, що становлять суспільний інтерес. Тому АПУ розгляне скаргу надану підприємством К. Експерти АПУ призначають перевірку системи контролю якості аудиторських послуг аудиторські фірми. Якщо суб'єкт аудиторської діяльності не пройшов перевірку системи контролю якості аудиторських послуг, встановлюється термін 6 місяців для вжиття заходів з метою усунення недоліків системи контролю якості.

Комітет АПУ з контролю якості аудиторських послуг після закінчення встановленого терміну забезпечує проведення перевірки зазначеного суб'єкта аудиторської діяльності на предмет усунення недоліків системи контролю якості у порядку, визначеному Положенням про зовнішні перевірки.

Якщо аудиторська фірма проходить перевірку їй видається Свідоцтво про відповідність системи контролю якості. Якщо ж аудиторська фірма не проходить повторної перевірки, то на розгляд Дисциплінарної комісії АПУ передаються результати перевірки системи контролю якості суб'єкту аудиторської діяльності.

Завдання 2: Керівник підприємства «Гардіан», яке у поточному періоді отримало великі прибутки, викликав до себе головного бухгалтера і наказав йому скласти фінансову звітність таким чином, щоб фінансовий результат до оподаткування становив лише 50% від фактичного прибутку для того, щоб зменшити податкові зобов'язання з податку на прибуток (іншими словами – ухилення від сплати податків). Разом з цим керівник пообіцяв грошову винагороду головному бухгалтеру. Якими повинні бути дії головного бухгалтера в даній ситуації? Які нормативно-правові документи будуть порушені у разі згоди головного бухгалтера скласти неправдиву фінансову звітність? Які принципи етики професійного бухгалтера будуть порушені у разі згоди бухгалтера на пропозицію керівника? Відповідь обґрунтуйте.

Методика розв'язку завдання 2:

За внесення недостовірних даних до фінансової звітності передбачено адміністративну відповідальність згідно зі ст. 164 Кодексу України про адміністративні правопорушення у вигляді штрафу в розмірі від 8 до 15 нмдг (від 136 до 255 грн.). За повторне здійснення такого правопорушення протягом року сума штрафу збільшується і становить від 10 до 20 нмдг (від 170 до 340 грн.).

Також згідно зі статтею 366 Кримінального кодексу України складання головним бухгалтером завідомо неправдивих офіційних документів, інше підроблення офіційних документів тягне за собою накладання штрафу у розмірі до 250 нмдг або обмеження волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Якщо ж буде виявлено умисне ухилення від сплати податків, вчинене бухгалтером підприємством, що призвело до фактичного ненадходження до бюджету коштів у значних розмірах, це вже є підставою для застосування кримінальної відповідальності згідно статті 212 Кримінального кодексу України. Таке порушення, зокрема, карається штрафом від 1000 до 2000 нмдг або позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Також у даній ситуації у випадку погодження головного бухгалтера з пропозицією керівника, буде порушено основні принципи Кодексу етики професійного бухгалтера, а саме: принцип чесності, принцип об'єктивності, принцип професійної компетентності та професійної ретельності та принцип професійної поведінки.

При цьому до бухгалтера виникає загроза власного інтересу, оскільки керівник підприємства пропонує грошову винагороду за порушення в веденні бухгалтерського обліку.

Головний бухгалтер повинен відмовитись від підроблення звітності. Або ж він повинен запропонувати керівнику, щоб той написав розписку на здійснення фальсифікації документації, і щоб ця розписка зберігалась у головного бухгалтера. Адже при перевірці контролюючих органів або при судовому вирішенні питання керівник підприємства буде стверджувати, що він нічого не знав і всі махінації проводив головний бухгалтер за його спиною, який і понесе в свою чергу відповідне покарання, а саме кримінальну відповідальність за вчинені дії.

Тема 3. Кодекс професійної етики бухгалтера.

Зміст теми:

1. Етичний кодекс професійних бухгалтерів: суть і значення. Питання якості та дотримання етичних норм бухгалтерами з позиції користувачів аудиторських послуг є головним. Професійна діяльність бухгалтерів регулюється цілою низкою спеціальних положень, законодавчих актів, інструкцій і нормативних вимог. До їх числа відносяться загальноприйняті концептуальні принципи обліку; діючі закони, що стосуються правил ведення підприємницької діяльності; закони і підзаконні акти, які встановлюють порядок оподаткування, та багато інших, в тому числі етичний кодекс бухгалтера.

Етичний кодекс бухгалтера покликаний забезпечувати узгодження особистої поведінки кожного бухгалтера і тієї міри відповідальності, яка об'єктивно притаманна представникам цієї професії. Етичний кодекс встановлює моральні критерії, якими повинен керуватися і яким зобов'язаний слідувати кожен бухгалтер в ході здійснення своєї професійної діяльності. Етичні кодекси розробляються незалежними громадськими професійними бухгалтерськими організаціями (асоціаціями, спілками) і є обов'язковими для виконання всіма членами цих організацій. Як правило, переважна більшість практикуючих бухгалтерів є членами громадських організацій бухгалтерських своїх країн.

2. Цілі бухгалтерської професії згідно з Кодексом етики професійних бухгалтерів. В даний час професія бухгалтера стала досить престижною і порівняно високооплачуваною. Досвідчений бухгалтер завжди зможе успішно працювати на посаді економіста, аналітика, банкіра і фінансиста. В силу специфіки своєї професії бухгалтери мають справу з великими сумами грошових коштів і з дорогими товарно-матеріальними цінностями, власниками яких вони, як правило, не є. Щоб заслужити довіру власників власності та ефективно виконувати свої обов'язки, бухгалтери повинні задовольняти не тільки високим професійним, але і особливим морально-етичним вимогам.

3. Етичні норми інших держав. Етичні норми бухгалтерського обліку розвивалися і в інших країнах. У 1905 р. першою прийняла подібні правила Американська асоціація громадських бухгалтерів, пізніше перейменована в Американський інститут присяжних громадських бухгалтерів. Згодом, всі основні суспільні об'єднання бухгалтерів створили свої кодекси професійної етики та дотримувалися правил поведінки, закріпленим в них.

Етичні вимоги, що пред'являються до членів професійних об'єднань, не носять обов'язковий характер. Кодекси етики різних професійних організацій відрізняються один від одного за структурою і змістом. Але основні концепції, проголошені в етичних стандартах провідних облікових професійних об'єднань США, Великобританії та Австралії, однакові. Рівень професіоналізму бухгалтерів у США, Великобританії та Австралії оцінюється з урахуванням дотримання встановлених норм етики і відповідальності за інтереси суспільства. Тому кожна професійна організація бухгалтерів чи аудиторів в англійськомовних країнах має свій власний кодекс етики.

Ключові слова до теми 3 «Кодекс професійної етики бухгалтера»: Кодекс етики, професійний бухгалтер, бухгалтер у бізнесі, бухгалтерська професія.

Терміни до теми 3 «Кодекс професійної етики бухгалтера»:

Кодекс етики професійних бухгалтерів - установлює норми поведінки професійних бухгалтерів і викладає фундаментальні принципи, що їх мають дотримуватися професійні бухгалтери і аудитори, щоб досягти найкращих результатів діяльності й загалом у задоволенні громадських інтересів

Кодекс етичної поведінки - дає відповідні рекомендації, точно визначає критерії поведінки, специфічні для певної професії. У кодексах професійної етики, на відміну від теорії загальної етики, можна знайти рішення конкретних проблем. Крім того, у кодексах містяться і професійні вимоги. З погляду визначеної професії, кодекс є декларацією твердих норм поведінки і сприяє виконанню цих норм

Перелік типових завдань до теми 3 «Кодекс професійної етики бухгалтера» та методика їх розв'язку:

а) опрацювання здобувачем вищої освіти лекційного матеріалу до теми 3;
б) опрацювання здобувачем вищої освіти питань для самостійного опрацювання, а саме таких питань:

1. Кодекс етики і роль професійних організацій та регуляторних органів.
2. Кодекс етики в бухгалтерській професії.
3. Глобальний кодекс етики професійного бухгалтера.
4. Принципи Кодексу професійної етики.

в) опрацювання здобувачем вищої освіти завдань для поглибленого вивчення дисципліни, а саме:

1. Інтегрування етики в управління та практику обліку.
2. Професійні цінності та етика в Україні.

Методика розв'язку типового завдання

Завдання 1: Головний бухгалтер ПАТ «Агро» склав фінансову звітність за попередній період і перед її остаточним затвердження вирішив показати звітність директорові підприємства, адже через тиждень будуть збори акціонерів, де директор буде звітувати про основні фінансові результати. Подивившись звітність директор побачив, що протягом останнього звітного року прибуток зменшився, зважаючи на це він сказав головному бухгалтеру підправити показники фінансової звітності так, щоб прибуток був більший, а за це головний бухгалтер отримає премію. Що в цій ситуації повинен зробити головний бухгалтер? Відповідь обґрунтувати.

Методика розв'язку завдання 1:

Головний бухгалтер повинен відмовити керівнику. Адже відповідно до Кодексу етики професійних бухгалтерів він порушить фундаментальні принципи, такі як: добросовісність, об'єктивність та незалежність. В головного бухгалтера виникає загроза власного інтересу в такій ситуації, оскільки йому пропонують премію за вчинені дії.

До того ж, згідно зі статтею 366 Кримінального кодексу України складання головним бухгалтером завідомо неправдивих офіційних документів, інше підроблення офіційних документів тягне за собою накладання штрафу у розмірі до 250 нмдг або обмеження волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Ті самі діяння, якщо вони спричинили тяжкі наслідки – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі штрафом від 250 до 750 нмдг.

Завдання 2:

Керівник підприємства «Альфа» після подання головним бухгалтером йому на підпис фінансової звітності за поточний період виявив, що фінансові звіти містять недостовірну інформацію (оскільки раніше сам займав посаду головного бухгалтера на даному підприємстві). Для того, щоб переконатись у достовірності інформації керівник попросив у головного бухгалтера всі необхідні документи для перевірки і виявив, що той протягом звітного періоду відображав в обліку операції, які фактично не здійснювались на підприємстві. Як пізніше виявилось головний бухгалтер здійснював їх на свою користь. Чи будуть у даному випадку реалізовані цілі бухгалтерської професії згідно з Кодексом етики професійних бухгалтерів та які з потреб для задоволення цих цілей не будуть виконаними? Відповідь обґрунтуйте.

Методика розв'язку завдання 2:

Згідно Кодексу етики професійних бухгалтерів, цілі бухгалтерської професії полягають у виконанні роботи відповідно до найвищих стандартів професіоналізму, в досягненні найкращих результатів діяльності й загалом у задоволенні громадських інтересів. Такі цілі вимагають задоволення чотирьох основних потреб: довіра, професіоналізм, якість послуг, конфіденційність.

У даній ситуації цілі бухгалтерської професії не будуть реалізованими, оскільки головний бухгалтер відображав в обліку неправдиву інформацію, тобто фальсифікував документи. Саме тому, можемо вважати, що він не виконував свою роботу відповідно до найвищих стандартів професіоналізму.

Також варто зазначити, що в даному випадку було порушено такі потреби для задоволення цілей бухгалтерської професії, як: довіра (керівник втратив довіру до головного бухгалтера), професіоналізм (керівник побачив реальний рівень професіоналізму бухгалтера, а точніше – його відсутності), якість послуг (здійснювані бухгалтером операції не були достовірними, тобто відсутня якість у веденні обліку).

Разом з тим, за підробку офіційних документів головним бухгалтером, згідно статті 336 Кримінального кодексу України, передбачено відповідальність, а саме накладання штрафу у розмірі до 250 нмдг або обмеження волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Ті самі діяння, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, - караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі штрафом від 250 до 750 нмдг.

Тема 4. Основні принципи професійної етики та поведінки бухгалтера.

Зміст теми:

1. *Загальна характеристика фундаментальних принципів.* До числа основних фундаментальних принципів більшості країн відносяться наступні:

Відповідальність. Згідно з цим принципом, бухгалтер несе повну професійну і моральну відповідальність за результати своєї діяльності.

Суспільний інтерес. Відповідно до даними принципом бухгалтер приймає на себе зобов'язання служити суспільним інтересам і керуватися ними у всій своїй діяльності. Він повинен знати громадську думку і прислухатися до нього.

Чесність. Цей принцип припускає сумлінне і чесне виконання бухгалтером своїх професійних обов'язків, виключення випадків навмисного порушення законів і навмисного обману. Бухгалтер повинен прагнути заслужити повагу і довіру з боку оточуючих.

Об'єктивність і незалежність. Згідно з даним принципом, бухгалтеру за будь-яких ситуаціях слід зберігати професійну об'єктивність і керуватися нею при розгляді складних спірних питань. Бухгалтер не повинен піддаватися чийм-небудь персональному впливу, і цей вплив не може служити для бухгалтера підставою для свідомого допущення порушень законності. Бухгалтер повинен зберігати незалежність при проведенні аудиту та інших видів атестаційних послуг.

Належне виконання. Даний принцип передбачає виконання бухгалтером своїх функціональних обов'язків у чіткій відповідності до загальноприйнятих стандартів, норм, принципів і правил з використанням сучасної загальноприйнятої методики ведення бухгалтерського обліку. Крім того, цей принцип зобов'язує бухгалтера постійно дбати про підвищення своєї професійної кваліфікації. Слідування цьому принципу при здійсненні своєї професійної діяльності знімає з бухгалтера провину за можливі різного роду негативні результати цієї діяльності, пов'язані з обставинами, що знаходяться поза сферою його впливу або компетенції. Наприклад, спотворення облікової інформації, що відбулося через неполадки обчислювальної техніки або недосконалості програмного забезпечення комп'ютерів не буде поставлено у провину бухгалтеру, якщо буде встановлено, що ним були коректно дотримані всі вимоги бухгалтерської методики та правила користування комп'ютером.

Конфіденційність. Відповідно до цього принципу бухгалтеру не слід оприлюднити конфіденційну інформацію, що зачіпає будь-чий інтереси, без отримання на те спеціального дозволу з боку зацікавленої особи.

2. *Загрози дотримання професійної етики бухгалтерами.* Загрозу для дотримання фундаментальних принципів можуть становити різні обставини, які розподіляються за такими категоріями:

1) загроза власного інтересу, спричинена фінансовими або іншими зацікавленостями професійного бухгалтера або інтересами його близьких родичів;

2) загроза власної оцінки у випадках, коли професійний бухгалтер повинен переглянути своє ж попереднє судження;

3) загроза захисту, коли професійний бухгалтер захищає позицію або думку такою мірою, яка може ставити під сумнів його об'єктивність;

4) загроза особистих стосунків, коли внаслідок тісних стосунків професійний бухгалтер занадто співчуває інтересам інших;

5) загроза тиску, коли професійний бухгалтер утримується від об'єктивних дій внаслідок фактичних або відчутних загроз

Ключові слова до теми 4 «Основні принципи професійної етики та поведінки бухгалтера»: фундаментальні принципи, загрози дотримання професійної етики.

Терміни до теми 4 «Основні принципи професійної етики та поведінки бухгалтера»:

Фундаментальні - етичні вимоги, викладені в Кодексі етики професійних

принципи професійної етики бухгалтерів, яких повинен дотримуватись кожен професійний бухгалтер: чесність, об'єктивність, професійна компетентність та належна ретельність, конфіденційність, професійна поведінка, технічні стандарти

Незалежність аудитора - принцип професійної етики, який полягає в тому, що аудитор має бути професійно незалежним до суб'єкта підприємницької діяльності, що перевіряється

Перелік типових завдань до теми 4 «Основні принципи професійної етики та поведінки бухгалтера» та методика їх розв'язку:

а) опрацювання здобувачем вищої освіти лекційного матеріалу до теми 4;
б) опрацювання здобувачем вищої освіти питань для самостійного опрацювання, а саме таких питань:

1. Фундаментальні принципи професійного бухгалтера (аудитора).
  2. Сутність та сфера застосування принципу «чесність».
  3. Сутність та сфера застосування принципів «професійна компетентність» та «належна ретельність».
  4. Сутність та сфера застосування принципу «конфіденційність».
  5. Сутність та сфера застосування принципу «об'єктивність».
  6. Сутність та сфера застосування принципу «професійна поведінка».
  7. Загрози для дотримання фундаментальних принципів професійних бухгалтерів (аудиторів).
  8. Поміркуйте, аргументуйте та наведіть приклади, що таке загроза власного інтересу.
  9. Поміркуйте, аргументуйте та наведіть приклади, що таке загроза власної оцінки.
  10. Аргументуйте та наведіть приклади, що таке загроза захисту.
  11. А та наведіть приклади, що таке загроза особистих стосунків.
  12. Поміркуйте, аргументуйте та наведіть приклади, що таке загроза тиску.
- в) опрацювання здобувачем вищої освіти завдань для поглибленого вивчення дисципліни, а саме:
1. Групи застережних засобів.
  2. Застережні заходи, розроблені професійними організаціями, законодавчими чи регуляторними органами.
  3. Назвіть фундаментальні принципи, яких потрібно дотримуватись для досягнення цілей бухгалтерської професії.

Методика розв'язку типового завдання

Завдання 1:

Головний бухгалтер компанії «Метал Плюс» в розмові зі своєю знайомою журналісткою ненароком обмовилася про наявність в компанії «Метал Плюс» мільярдних прибутків, які вміло приховуються і в результаті чого компанія сплачує значно нижчі податки. Журналістка, почувши дану інформацію, почала умовляти подругу надати їй підтвердження цієї інформації для написання статті, за це вона обіцяла їй винагороду в розмірі 50 тис. грн. Які принципи професійної етики порушила головний бухгалтер? На вашу думку чи слід погодитися на цю пропозицію головному бухгалтеру? Відповідь обґрунтуйте.

Методика розв'язку завдання 1:

Відповідно до Кодексу етики професійних бухгалтерів, головний бухгалтер порушила такі принципи, як: конфіденційність (професійний бухгалтер повинен зберігати конфіденційність інформації, одержаної в процесі надання професійних послуг, і не повинен використовувати чи розголошувати таку інформацію без належних та визначених

повноважень, окрім випадків, коли є юридичне чи професійне право або обов'язок розкривати цю інформацію) та Професійна поведінка (професійний бухгалтер повинен діяти так, щоб це відповідало добрій репутації професії, і утримуватися від будь-якої поведінки, яка могла б дискредитувати професію). Оскільки головний бухгалтер розголосила конфіденційну інформацію підприємства на якому працює, тим самим його дискредитувавши. Окрім цього розповідаючи дану інформацію, зрозуміло що при ухиленні від податків головний бухгалтер також порушувала принципи об'єктивності та добросовісності.

Завдання 2:

Перед проведенням річної інвентаризації матеріально відповідальна особа виявила, що на складі підприємства – нестача. Тому вона вирішила звернутися до головного бухгалтера, який є членом інвентаризаційної комісії та з яким вона перебуває у товариських стосунках, з проханням внести до інвентаризаційного опису неправдиву інформацію (мовляв пізніше відшкодує вартість нестачі). Що повинен зробити головний бухгалтер у даній ситуації? Які принципи професійної етики бухгалтера будуть порушені у разі згоди бухгалтера внести неправдиву інформацію до інвентаризаційного опису? Відповідь обґрунтуйте.

Методика розв'язку завдання 2:

Згідно з чинним законодавством, інвентаризаційна комісія несе всі види відповідальності, як перед законами України, так і перед керівником підприємства. Відповідальність за порушення норм і правил її проведення може настати за неповну і неточну інформацію, внесену в інвентаризаційні описи та в інші інвентаризаційні документи та в інших випадках.

Прикладом може стати стаття 366 Кримінального кодексу України згідно з якою, складання головним бухгалтером завідомо неправдивих офіційних документів, інше підроблення офіційних документів тягне за собою накладання штрафу у розмірі до 250 нмдг або обмеження волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

У разі згоди головного бухгалтера на фальсифікацію документу можуть бути порушені наступні принципи професійної етики бухгалтера: чесність, об'єктивність, професійна компетентність та належна ретельність, професійна поведінка.

При цьому до головного бухгалтера виникає загроза особистих стосунків, оскільки матеріально відповідальна особа перебуває у особистісних стосунках з ним і сподівається, що у зв'язку з цим, головний бухгалтер не відмовить у виконанні прохання.

Таким чином, головний бухгалтер у даній ситуації повинен відмовити матеріально-відповідальній особі у проханні, тобто у фальсифікації документу, оскільки він може бути притягнений до відповідальності.

Тема 5. Права, обов'язки, функції та відповідальність бухгалтера.

Зміст теми:

1. *Посадові інструкції бухгалтерів.* Посадова інструкція сприяє правильному вирішенню питань розподілу обов'язків між категоріями працівників, забезпечує єдність при розподілі їх посадових обов'язків і кваліфікаційних вимог, які до них пред'являється.

Посадові інструкції працівників дають змогу:

- Встановити для кожного працівника перелік належних до виконання операцій;
- Визначити та закріпити обов'язки кожної особи, а також його права та персональну відповідальність;
- Контролювати виконання роботи кожного виконавця, оцінити її результати.

Крім того, посадові інструкції розмежують завдання кожної служби, вносять узгодженість дій різних служб управління даного підприємства (установи), враховують раціональне використання фонду робочого часу.

Структура типової посадової інструкції облікового працівника може бути наступною: найменування посади; загальні положення; цілі і завдання; обов'язки і права; відповідальність; взаємозв'язок з іншими посадовими особами; критерії оцінки виконання обов'язків; оклад і премія; порядок призначення, звільнення і заміщення посади; висновок.

2. *Відповідальність бухгалтера.* Роль та самостійність представників професії бухгалтера надзвичайно зросли, але разом з тим підвищилась й їх відповідальність. Згідно з трудовим законодавством працівники та службовці несуть матеріальну та дисциплінарну відповідальність.

Ключові слова до теми 5 «Права, обов'язки, функції та відповідальність бухгалтера»: посадова інструкція, відповідальність, кваліфікаційні вимоги.

Терміни до теми 5: «Права, обов'язки, функції та відповідальність бухгалтера»:

Кодекс етичної поведінки - дає відповідні рекомендації, точно визначає критерії поведінки, специфічні для певної професії. У кодексах професійної етики, на відміну від теорії загальної етики, можна знайти рішення конкретних проблем. Крім того, у кодексах містяться і професійні вимоги. З погляду визначеної професії, кодекс є декларацією твердих норм поведінки і сприяє виконанню цих норм

Перелік типових завдань до теми 5 «Права, обов'язки, функції та відповідальність бухгалтера» та методика їх розв'язку:

- а) опрацювання здобувачем вищої освіти лекційного матеріалу до теми 5;
- б) опрацювання здобувачем вищої освіти питань для самостійного опрацювання, а саме таких питань:
  1. Поміркуйте, аргументуйте та наведіть приклади, що слід розуміти під терміном «відповідальність».
  2. Вкажіть завдання та обов'язки бухгалтера.
  3. Яким документом регламентуються обов'язки бухгалтера.
- в) опрацювання здобувачем вищої освіти завдань для поглибленого вивчення дисципліни, а саме:
  1. Посадова інструкція бухгалтера.

Методика розв'язку типового завдання

Завдання 1:

Бухгалтер ТОВ «Світ» з обліку заробітної плати нарахувала заробітну плату за серпень і виплатила її 3 вересня, проте не здійснила сплату ЄСВ. Дане порушення бухгалтера було виявлено в наступному місяці, яку відповідальність понесе бухгалтер? Відповідь обґрунтуйте.

Методика розв'язку завдання 1:

Бухгалтер понесе адміністративну відповідальність.

Згідно зі ст.165 Кодексу України про адміністративні правопорушення, несплата або несвоєчасна сплата ЄСВ у сумі не більше 300 НМДГ карається штрафом у розмірі від 40 до

80 НМДГ (від 680 до 1 360 грн.), а несплата або несвоєчасна сплата ЄСВ у сумі більше 300 НМДГ карається штрафом у розмірі від 80 до 120 НМДГ (від 1 360 до 2 040 грн.).

Санкції накладаються на посадових осіб і фізичних осіб-підприємців або осіб, які забезпечують себе роботою самостійно. Повторна несплата ЄСВ протягом року чревата більш серйозним штрафом у розмірі від 150 до 300 НМДГ (від 2 550 до 5 100 грн.).

Завдання 2:

Бухгалтер підприємства «Мандарин» згідно з наказом керівника отримав у підзвіт грошові кошти на службове відрядження за кордон. По приїзду з відрядження він не повернув залишок невикористаної підзвітної суми у визначений термін. Чи повинен бухгалтер нести відповідальність у такій ситуації? Якщо так, то якими нормативними документами це передбачено? Відповідь обґрунтуйте.

Методика розв'язку завдання 2:

Так, бухгалтер повинен нести відповідальність, оскільки, відповідно до статті 2 Закону України «Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостатчею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей», заборгованість працівників підприємства (у даному випадку бухгалтера) у разі неповернення у встановлений термін авансу, виданого в іноземній валюті на службове відрядження та в інших випадках нездачі іноземної валюти, одержаної під звіт, стягується у сумі, еквівалентній потрійній сумі (вартості) зазначених валютних цінностей, перерахованій у валюту України за обмінним курсом НБУ на день погашення заборгованості.

Також слід зазначити, що строки повернення невикористаних коштів виданих під звіт визначені у п. 2.11 Положення №637:

- 1) для господарських потреб — наступного робочого дня;
- 2) після повернення з відрядження — протягом 3 робочих днів;
- 3) на закупівлю сільгосппродукції та заготівлю вторинної сировини — на строк не більше 10 робочих днів з дня видачі готівки під звіт.

Тема 6. Логіка та етика професійних суджень бухгалтера.

Зміст теми:

1. Соціально-психологічні аспекти бухгалтерської діяльності. Одним з факторів, що впливають на дотримання принципів професійної етики бухгалтера є професійне судження бухгалтера. В умовах планової економіки бухгалтерському обліку був властивий високий ступінь регулювання, як відносно порядку ведення бухгалтерського обліку на підприємстві, так і складання та подання бухгалтерської звітності. Це проявлялося в тому, що робота бухгалтера регламентувалася цілою системою інструкцій, які випускалися у великій кількості не тільки Міністерством фінансів, а й галузевими міністерствами і відомствами. При цьому, як правило, бухгалтер мав справу з типовими бухгалтерськими записами для фіксації конкретних господарських операцій. Така жорстка вертикаль регулювання бухгалтерського обліку призводила до того, що інструкції носили виключно розпорядчий характер. В таких умовах основним завданням бухгалтера було безумовне дотримання норм бухгалтерських інструкцій.

Поява багатоваріантності відображення економічної дійсності вимагає нових підходів, як до формування, так і до сприйняття бухгалтерських стандартів. Оскільки в цих умовах неможлива повна й жорстка регламентація всіх бухгалтерських процедур і правил, то сьогодні багато з них носять описовий характер. Відсутність чітких і однозначних рекомендацій щодо їх застосування приводить бухгалтера до необхідності мати особисту, обґрунтовану думку про доцільність використання на підприємстві того чи іншого варіанту обліку [4].

Це вимагає від бухгалтера певних ділових якостей, оскільки «набагато легше виконувати розпорядження, ніж: брати на себе хоча б мінімальну відповідальність, наприклад, по вибору того чи іншого методу оцінки або обліку»

2. *Сутність професійного судження бухгалтера, його особливості та необхідність застосування.* Поняття «професійне судження» виникло недавно в англійських країнах, тому воно базоване на британо-американській моделі та Міжнародних стандартах фінансової звітності, але разом із тим отримало визнання у майже всіх країнах світу. Вперше це поняття було відображено в Міжнародних стандартах фінансової звітності. Згідно з думкою Я.В. Соколова професійне судження являє собою «думку, добросовісно висловлену професійним бухгалтером стосовно господарської ситуації і корисну як для її опису, так і для прийняття дієвих управлінських рішень». Стосовно бухгалтерської професії це означає, що бухгалтеру при прийнятті рішень необхідно бути достатньо професійним та об'єктивним. Він не повинен орієнтуватися на власну вигоду чи на інтереси будь-кого з учасників господарського процесу.

Однак у міжнародних та вітчизняних нормативних документах взагалі не визначено таке поняття, як «професійне судження», а зафіксована лише сфера його застосування.

Об'єктом професійного судження в бухгалтерському обліку є господарський факт (операція), процес або подія в умовах невизначеності, що впливають на форму і зміст звітності господарюючого суб'єкта.

Професійне судження бухгалтера має визначальні особливості, зокрема:

- коло питань, стосовно яких воно формується, обмежене предметом бухгалтерського обліку;
- особа, яка формує професійне судження, повинна нести відповідальність за його якість;
- професійне судження, яке застосовується для прийняття рішення щодо вибору способу відображення в обліку господарських операцій, набуває характеру обов'язковості виконання, тобто має організаційно-методичний характер і підлягає закріпленню Положенням (наказом) про облікову політику, знаходить відображення у пояснювальній записці чи Примітках до річної фінансової звітності суб'єктів господарювання, які їх складають;
- професійне судження бухгалтера необхідно формувати, виходячи з регулюючих обліковий процес нормативних документів, принципів бухгалтерського обліку, а також з урахуванням етично-моральних вимог до бухгалтера, визначених суспільством».

Ключові слова до теми 6 «Логіка та етика професійних суджень бухгалтера»: професійне судження, облікова політика, управлінські рішення.

Терміни до теми 6 «Логіка та етика професійних суджень бухгалтера»:

Професійне судження бухгалтера

- думка професійного бухгалтера (управлінського персоналу), висловлена в обліковій політиці підприємства про механізм відображення господарських фактів (операцій) у бухгалтерському обліку та звітності з-поміж доступних альтернатив

Професійний ризик бухгалтера

- ризик маніпулювання бухгалтером різними методами обліку, що може змінювати величину фінансового результату діяльності підприємства і призводить до викривлення облікової інформації, що, в свою чергу, накладає відповідальність на бухгалтера перед суспільством

Перелік типових завдань до теми 6 «Логіка та етика професійних суджень бухгалтера» та методика їх розв'язку:

а) опрацювання здобувачем вищої освіти лекційного матеріалу до теми 6;
б) опрацювання здобувачем вищої освіти питань для самостійного опрацювання, а саме таких питань:

1. «Професійне судження бухгалтера»: сутність та застосування.
2. Вкажіть завдання та обов'язки бухгалтера.

в) опрацювання здобувачем вищої освіти завдань для поглибленого вивчення дисципліни, а саме:

1. «Професійне судження бухгалтера» та ризики з ним пов'язані .

Методика розв'язку типового завдання

Завдання 1:

На підприємстві необхідно визначити суму резерву сумнівних боргів, який визначається за методом застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості (передбачає аналіз інформації про платоспроможність окремих дебіторів), відповідно до облікової політики підприємства. Бухгалтеру доручили виконати це завдання. Відповідно до професійного судження бухгалтера, визначити які критерії діяльності дебіторів можуть вплинути на судження бухгалтера щоб віднести їх до сумнівної заборгованості.

Методика розв'язку завдання 1:

Індикаторами можливого знецінення дебіторської заборгованості можуть стати багато факторів: фінансові труднощі, в яких перебувають покупці, ймовірність банкрутства, фінансової реорганізації підприємства, навмисне ухиляння від платежів тощо.

Завдання 2:

Підприємство «Омега» придбало об'єкт основних засобів – складське приміщення. Керівник підприємства наголосив головному бухгалтеру, щоб той нараховував амортизацію на цей об'єкт основних засобів за кумулятивним методом, незважаючи на те, що в наказі про облікову політику для нарахування амортизації таких ОЗ передбачений прямолінійний метод нарахування амортизації. Якими повинні бути дії головного бухгалтера? Відповідь обґрунтуйте.

Методика розв'язку завдання 2:

У даній ситуації головний бухгалтер повинен повідомити керівникові про те, що у наказі про облікову політику визначений для таких основних засобів інший метод нарахування амортизації. Тобто невиконання наказу про облікову політику слід вважати порушенням вимог чинного законодавства, за яке керівник і головний бухгалтер можуть нести адміністративну відповідальність відповідно до ст. 164 Кодексу України про адміністративні порушення. За порушення встановленого порядку ведення бухгалтерського обліку, внесення недостовірних даних до фінансової звітності, передбачено адміністративну відповідальність згідно зі ст. 164 Кодексу України про адміністративні порушення у вигляді штрафу в розмірі від 8 до 15 нмдг (від 136 до 255 грн.). За повторне здійснення такого правопорушення протягом року сума штрафу збільшується і становить від 10 до 20 нмдг (від 170 до 340 грн.).

Якщо на головного бухгалтера покладені всі функції по веденню обліку, то в такому випадку він повинен відмовитися від виконання вказівки керівника. В іншому випадку керівник повинен надати письмове підтвердження того, що він бере відповідальність на себе за виконані дії і що даний метод амортизації забезпечить достовірне відображення подій або операцій у фінансовій звітності підприємства (пункт 9 П(С)БО 6). У такому випадку це буде вважатися зміною облікової політики і не буде вважатися порушенням вимог чинного законодавства.

Модуль 2. Професійна етика для працівників економічних спеціальностей
Тема 7. Етика професійних бухгалтерів-практиків (аудиторів).

Зміст теми:

1. *Професійна етика аудитора.* Етична проблема виникає у випадку, коли аудитор необхідно самостійно зробити вибір. При цьому етичною поведінкою буде така, яка більш корисна та відповідає моральним нормам і принципам професійної етики. Задоволення потреби клієнтів — це не кінцева мета аудитора. Аудиторські норми і правила, насамперед, визначаються інтересами суспільства, вони допомагають незалежним аудиторам у підтримці прозорості і реальності фінансової звітності, що подається їм користувачам. З метою забезпечення високого фахового рівня аудиторських послуг аудиторів слід дотримуватися таких же основних вимог, які ставляться до всіх професійних бухгалтерів. Дотримання вимог Кодексу професійної етики контролюється Аудиторською палатою України в межах її компетенції. У разі недотримання вимог професійної етики Аудиторська палата України має право позбавити аудитора (аудиторську фірму) права займатися аудиторською діяльністю на визначений нею термін.

Визначальним для аудитора є принцип незалежності, тобто відсутність впливу (контролю) з будь-якого боку. Аспекти незалежності можна класифікувати як правові, етичні та економічні.

2. *Вимоги до етики аудиторів.* Кодекс етики професійних бухгалтерів надає характеристику обставинам, які можуть вплинути на дотримання аудиторами фундаментальних принципів етики. Крім того містяться вимоги до окремих складових діяльності аудиторів, як гонорари, надання висновків і т.д.

3. *Незалежність в аудиторській діяльності.* Історія свідчить, що проблема незалежності була актуальною ще на ранніх стадіях розвитку аудиту, який півтора століття тому був новим і дуже перспективним напрямом діяльності професійних бухгалтерів. У ті часи поняття незалежності означало, в першу чергу, свободу від будь-якого впливу менеджерів клієнта. Тільки наприкінці XIX ст. все частіше почали висловлюватися думки щодо необхідності нормативного врегулювання незалежності.

До переліку найбільш вагомих ситуацій та обставин, що впливають на незалежність аудитора, можна віднести такі [2]:

1. Фінансовий взаємозв'язок з клієнтами або їхніми справами.

2. Призначення на посаду в компанії. Аудитор не має права приймати завдання на проведення аудиторської перевірки, якщо він є членом керівного органу чи працівником компанії або був такою особою раніше.

3. Надання інших послуг клієнтам аудиторської перевірки. Аудитор не повинен виконувати жодних управлінських функцій чи приймати якісь управлінські рішення, якщо він надає послуги з проведення незалежної аудиторської перевірки.

4. Особисті та сімейні стосунки. Вважається неприйнятним, якщо аудитор перебуває в сімейних стосунках з посадовими особами підприємства, на якому він проводить перевірку.

5. Гонорари та умовні винагороди.

Для забезпечення високого рівня незалежності зовнішніх аудиторів можна здійснювати наступні заходи:

- усі нюанси, що стосуються незалежності, повинні бути оцінені і викладені у звіті аудитора. Аудитор має вказати, як він підтримував належний рівень незалежності і протидівав загрозам, що зазвичай виникають у процесі роботи з клієнтом;

- необхідно впровадити модель оцінки загроз і ризиків незалежності;

- треба вирішувати проблеми ротації аудиторів шляхом: 1) повної або часткової заміни штату, який задіяний для проведення аудиту; 2) спільного проведення аудиту двома аудиторськими фірмами;

- можливо доцільно було б зробити внутрішній аудит обов'язковим для всіх компаній.

Можна виділити декілька документів, які регламентують вимоги та порядок дотримання такого важливого етичного принципу аудиторської діяльності, як незалежність:

1) на міжнародному рівні: Кодекс етики професійних бухгалтерів [3], Міжнародний стандарт контролю якості 1 «Контроль якості для фірм, що виконують аудит та огляд історичної фінансової інформації, а також інші завдання з надання впевненості, та надають супутні послуги» [3] (далі – МСКЯ 1), Директива 2006/43/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 17 травня 2006 року про обов'язковий аудит річної звітності та консолідованої звітності;

2) на національному рівні: Закон України «Про аудиторську діяльність» [4], інші закони України, в яких наводяться вимоги щодо незалежності аудиторів.

4. *Відповідальність аудитора за якість перевірки фінансової звітності.* Міжнародними стандартами аудиту встановлено, що аудитор несе відповідальність перед замовником за свій висновок про фінансову звітність суб'єкта господарювання, за його формування і за висловлену думку про фінансові звіти.

Відповідальність за підготовку і надання фінансових звітів покладається на посадових осіб суб'єкта господарювання. Аудитор не несе (і не може нести) відповідальності за запобігання шахрайству або помилкам, достовірність і повноту звітності. За неналежне виконання своїх зобов'язань аудитор (аудиторська фірма) несе майнову відповідальність, визначену договором згідно з чинним законодавством. У цивільному праві провина поділяється на провину внаслідок умислу, а також із необережності [5, с.168].

Для виникнення професійної відповідальності аудитора перед клієнтом потрібні такі умови:

- невиконання або неналежне виконання аудитором своїх обов'язків;
- наявність збитків у клієнта.

Ключові слова до теми 7 «Етика для професійних бухгалтерів-практиків (аудиторів)»: аудиторська діяльність, конфіденційність, незалежність, об'єктивність, компетентність, чесність, застережні заходи.

Терміни до теми 7 «Етика для професійних бухгалтерів-практиків (аудиторів)»:

Аудиторська діяльність - підприємницька діяльність, яка включає в себе організаційне і методологічне забезпечення аудиту, практичне використання аудиторських перевірок (аудит) та надання інших аудиторських послуг

Внутрішній аудит - це процес, який забезпечує відповідність функціонування конкретного об'єкта прийнятим управлінським рішенням і спрямований на успішне досягнення поставленої мети

Перелік типових завдань до теми 7 «Етика для професійних бухгалтерів-практиків (аудиторів)» та методика їх розв'язку:

а) опрацювання здобувачем вищої освіти лекційного матеріалу до теми 7;
б) опрацювання здобувачем вищої освіти питань для самостійного опрацювання, а саме таких питань:

1. Які обставини можуть створювати загрозу захисту та загрозу особистих стосунків?
2. Наведіть приклади обставин, що можуть створювати загрозу тиску на аудитора.
3. Які категорії застережних заходів існують?
4. Поясніть значення термінів «прийняття клієнта» та «прийняття завдання»?
5. Що може бути причиною конфлікту інтересів?
6. Що можуть включати в себе гонорари?

7. Які фактори впливають на значущість загроз власного інтересу стосовно об'єктивності?

8. Що не повинен робити професійний бухгалтер, пропонуючи професійні послуги?

9. Чи має право аудитор приймати подарунки?

10. Чи зобов'язаний аудитор зберігати гроші?

в) опрацювання здобувачем вищої освіти завдань для поглибленого вивчення дисципліни, а саме:

1. Дії аудитора, направлені на уникнення загроз власного інтересу.

2. Зміст та призначення другого висновку.

Методика розв'язку типового завдання

Завдання 1:

Аудитору пропонують розкрити інформацію щодо фірми, яку він нещодавно перевіряв, про обсяги та види продукції, яка виробляється та буде у найближчому майбутньому вироблятися. Ця пропозиція була отримана від потенційного замовника. Визначте професійну етичну загрозу, яка може виникнути.

Методика розв'язку завдання 1:

У аудитора виникає етична загроза, а саме порушення принципу конфіденційності. Відповідно до Кодексу етики професійних бухгалтерів, професійні бухгалтери (аудитори) зобов'язані дотримуватися конфіденційності інформації про справи клієнта або роботодавця, отриманої під час надання професійних послуг. Обов'язок щодо збереження конфіденційності залишається в силі і після припинення стосунків між професійним бухгалтером та його клієнтом або роботодавцем.

Професійний бухгалтер повинен завжди дотримуватися конфіденційності, доки йому не нададуть спеціальний дозвіл розкрити інформацію або якщо розкриття цієї інформації є юридичним або професійним правом чи обов'язком. Професійні бухгалтери повинні забезпечити дотримання конфіденційності підлеглими особами та особами, які надають консультації чи допомогу.

Конфіденційність стосується не лише розкриття інформації. Конфіденційність також вимагає, щоб професійний бухгалтер, який одержує інформацію при наданні професійних послуг, не використовував (або не вдавав, використовує) цю інформацію для особистої вигоди або вигоди третьої сторони.

Завдання 2:

Підприємство А замовило послуги аудиту фінансової звітності. Під час проведення перевірки аудитор виявив певні недоліки. Оскільки, раніше він не зустрічав таких помилок у звітності, йому було важко правильно сформулювати Аудиторський висновок. Саме тому аудитор вирішив звернутися за консультацією стосовно даного питання до аудитора іншої фірми (під час консультації ним було розголошено інформацію про недоліки в діяльності підприємства-замовника). Після отримання консультації, аудитором було складено достовірний Аудиторський висновок і надано керівникові підприємства-замовника. Чи правомірними є дії аудитора? Що повинен був зробити аудитор у ситуації, що склалася? Відповідь обґрунтуйте.

Методика розв'язку завдання 2:

У даній ситуації аудитор порушив принцип конфіденційності та професійної таємниці, оскільки згідно із статтею 11 Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», аудитори та суб'єкти аудиторської діяльності зобов'язані зберігати конфіденційність інформації, отриманої під час надання аудиторських послуг, не розголошувати відомостей, до яких вони мають доступ під час надання аудиторських послуг, і не використовувати їх у власних інтересах або в інтересах третіх осіб.

У ситуації, що склалася, аудитору доцільно було звернутися за консультацією до аудиторів, які входили до його робочої групи на момент проведення перевірки, або ж, безпосередньо, до керівника аудиторської фірми.

В іншому випадку, якщо аудитор не зовсім компетентний у тому чи іншому питанні, то в такому випадку до проведення аудиторської перевірки потрібно залучати експертів на договірних засадах. Це надасть можливість не порушувати принципів здійснення аудиторської діяльності.

Тема 8. Етика для штатних професійних бухгалтерів.

Зміст теми:

1. Вимоги до професійної етики штатних бухгалтерів. Штатний професійний бухгалтер часто обіймає високу посаду в організації. Чим вищою є його посада, тим більші його можливості впливати на події, практику та ставлення. Саме тому від штатного професійного бухгалтера очікується, що він буде сприяти розвитку в організації, яка винаймає його, культури, що базується на етиці та наголошує важливість, яку керівництво організації приділяє етичній поведінці.

Існує широке коло обставин, що можуть становити загрозу дотриманню фундаментальних принципів.

2. Незалежність у внутрішньому аудиті. Кодексом стосовно внутрішніх аудиторів передбачено, що вони забезпечують упевненість у наявності надійної системи внутрішнього контролю, що підвищує достовірність зовнішньої фінансової інформації їх роботодавця. Функції внутрішнього аудиту, серед інших, передбачають оцінювання та моніторинг адекватності й ефективності функціонування систем бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю. Як свідчить міжнародна практика, робота аудитора повинна відповідати двом групам нормативних документів: законодавчим актам держави про аудиторську діяльність і спеціальним аудиторським стандартам.

Дотримання загальнолюдських і фундаментальних принципів етики аудитора (чесність, об'єктивність і незалежність, професійна компетентність, конфіденційність, професійна поведінка) – неодмінний обов'язок кожного внутрішнього аудитора та керівника аудиторської служби.

Важливою умовою об'єктивності та неупередженості аудитора є його незалежність. Об'єктивність – незалежна позиція, яку повинні займати внутрішні аудитори при здійсненні відповідних перевірок. Під незалежністю розуміємо можливість здійснювати об'єктивний і незалежний аудит, оцінювати отримані результати і скласти неупереджений аудиторський висновок. Одна з незаперечних вимог до внутрішніх аудиторів – не бути пов'язаними з тими видами діяльності, які вони перевіряють.

На західних підприємствах існує два основних підходи до функціональних пріоритетів служби внутрішнього аудиту:

1. Внутрішній аудит спрямовується на створення та підтримку надійної і ефективної системи внутрішнього контролю підприємства, на виявлення та зменшення різного роду ризиків для діяльності та майна підприємства. У цьому випадку службу внутрішнього аудиту очолює, як правило, директор, що звітує перед президентом або правлінням підприємства та аудиторським комітетом. При такому підході внутрішній аудит є організаційно незалежним від функціонального керівництва підприємства.

2. Внутрішній аудит спрямовується на перевірку фінансової звітності, бухгалтерських процедур і збереженості активів підприємства. При такому стані речей відділ внутрішнього аудиту є підрозділом фінансового відділу, а менеджер з внутрішнього аудиту є підлеглим фінансового директора. Аудит формально залежить від високопоставленого функціонального керівника підприємства, який відповідає за стан внутрішнього контролю.

3. *Механізми дотримання вимог професійної етики бухгалтерів в ісламських країнах: можливості застосування в українській практиці.* Послаблення та недосконалість державного регулювання в сфері бухгалтерського обліку, криза моральних норм та низький рівень впливу культури та релігії на професійну діяльність в українському суспільстві сприяють зниженню довіри та престижу бухгалтерської професії. Оскільки існує можливість нехтувати нормами чинних нормативних актів виникає потреба у формуванні нових механізмів регулювання підвищення відповідальності бухгалтера перед суспільством, яким на сьогодні є професійна етика.

Специфічність етичного регулювання бухгалтерського обліку в ісламському суспільстві полягає, перш за все, в тому, що для мусульманина етика визначається Шаріатом (Ісламським Правом), який базується на положеннях Корану. Основним завданням Шаріату є забезпечення правосуддя і сприяння соціальному благополуччю членів суспільства шляхом дотримання заповідей Бога (Аллаха), сприяння захисту їх віросповідання. Оскільки в основі Шаріату лежать положення Корану, не дивно, що ісламська етика ґрунтується на вірі в Бога, на переконаннях дотримання божественних законів. Віруючи в Шаріат як в божественний закон, мусульманські бухгалтери намагаються засвоїти його цінності, щоб потім втілити їх на практиці. Іджма – це третє джерело ісламського права, яке врегульовує будь-які правові питання, які не обговорені в Корані або в Сунні. Оскільки бухгалтери є окремими індивідами крім дотримання положень та настанов Шаріату вони несуть відповідальність також за дотримання кодексів етики, які розробляються з метою соціалізації економічної діяльності.

В умовах національної економіки механізм забезпечення дотримання вимог професійної етики бухгалтерами, який базується на дотриманні релігійних норм є непридатним, оскільки відсутні інструменти дотримання канонів релігії. Оскільки механізми регулювання засновані на релігії не придатні для використання українськими бухгалтерами, вважаємо, що удосконалити дотримання вимог професійної етики в сфері бухгалтерського обліку можна за допомогою використання ринкових механізмів. Оскільки професійна етика бухгалтера обмежена сферою соціально-економічних відносин і тісно пов'язана з правом в країні необхідно створити таку економічну ситуацію, коли недотримання вимог професійної етики та законодавства призведе до отримання підприємствами збитків, а дотримання навпаки доходів.

Ключові слова до теми 8 «Етика для штатних професійних бухгалтерів»: етична відповідальність, Кодекс професійної етики, загрози для штатних професійних бухгалтерів.

Терміни до теми 8 «Етика для штатних професійних бухгалтерів»:

<i>Професійне судження бухгалтера</i>	- думка професійного бухгалтера (управлінського персоналу), висловлена в обліковій політиці підприємства про механізм відображення господарських фактів (операцій) у бухгалтерському обліку та звітності з-поміж доступних альтернатив
<i>Професійний ризик бухгалтера</i>	- ризик маніпулювання бухгалтером різними методами обліку, що може змінювати величину фінансового результату діяльності підприємства і призводить до викривлення облікової інформації, що, в свою чергу, накладає відповідальність на бухгалтера перед суспільством
<i>Комерційною таємницею</i>	- є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить

Перелік типових завдань до теми 8 «Етика для штатних професійних бухгалтерів» та методика їх розв'язку:

а) опрацювання здобувачем вищої освіти лекційного матеріалу до теми 8;
 б) опрацювання здобувачем вищої освіти питань для самостійного опрацювання, а саме таких питань:

1. Етика професійного бухгалтера: актуалізація проблеми.
2. Професійна етика на фондовому ринку України.
3. Етичні вимоги до професії аудитора.
4. Реальний бізнес і етика професійного бухгалтера.

в) опрацювання здобувачем вищої освіти завдань для поглибленого вивчення дисципліни, а саме:

1. Етика професійного бухгалтера в глобальному середовищі.

Методика розв'язку типового завдання

Завдання 1:

ПАТ «Оксамит» прийняло на роботу нового головного бухгалтера в грудні 2020 року. Головний бухгалтер підтвердив свою кваліфікацію відповідним дипломом про вищу освіту та досвідом роботи головним бухгалтером 10 років на ПП «Світ». Протягом місяця головному бухгалтеру необхідно було ознайомитися з діяльністю та відповідно обліком на ПАТ «Оксамит», скласти фінансову звітність та подати до контролюючих органів. Головний бухгалтер склав фінансову звітність відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та подав до контролюючих органів. Як неправильно вчинив головний бухгалтер та який етичний принцип порушив? Відповідь обґрунтуйте.

Методика розв'язку завдання 1:

Головний бухгалтер неправильно склав фінансову звітність ПАТ «Оксамит», адже публічні акціонерні товариства складають фінансову звітність відповідно до Міжнародних стандартів (п.2. ст.12¹ ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»).

Головний бухгалтер порушив етичний принцип – професійна компетентність. Відповідно до Кодексу етики професійних бухгалтерів, професійні бухгалтери не повинні вдавати, що мають досвід чи експертні знання, якими вони насправді не володіють.

Завдання 2:

Керівник підприємства «Юпітер» вирішив розширити діяльність підприємства і незаконним способом займатися виробництвом підакцизних товарів. Після прийняття такого рішення він викликав до себе головного бухгалтера і запропонував йому вести «чорну бухгалтерію» за додаткову плату (для нового виду діяльності підприємства). Якими повинні бути дії головного бухгалтера? Чи існують загрози дотримання професійної етики штатних бухгалтерів? Якщо так, то які? Відповідь обґрунтуйте.

Методика розв'язку завдання 2:

Згідно із статтею 204 Кримінального кодексу України незаконне виготовлення підакцизних товарів (без державної реєстрації як суб'єкта підприємництва, без ліцензії, без придбання акцизних марок і т.д.) визнається злочином та тягне за собою кримінальну відповідальність. Тобто карається штрафом від тисячі до двох тисяч нмдг або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання для її виготовлення.

Головний бухгалтер буде нести кримінальну відповідальність згідно статті 204 ККУ щодо незаконного виробництва підакцизних товарів, якщо буде доведено, що він вів так-

званий «чорний», або неофіційний бухгалтерський облік незаконного виробництва, або якимось іншим чином брав участь в обслуговуванні незаконного виробництва.

При цьому до головного бухгалтера виникає загроза власного інтересу, оскільки керівник підприємства пропонує додатковий дохід за порушення у веденні бухгалтерського обліку.

Тому у даній ситуації головний бухгалтер повинен відмовитися від пропозиції керівника, оскільки він може бути притягненим до кримінальної відповідальності, що передбачено чинним законодавством.

Тема 9. Етика для облікових працівників державного сектору.

Зміст теми:

1. *Сутність, мета та завдання Кодексу етики працівника державного сектору.* Кодекс етики стосується кожного облікового працівника державного сектору. Кодекс етики професійних бухгалтерів надає характеристику обставинам, які можуть вплинути на недотримання працівником фундаментальних принципів етики. Крім того містяться вимоги до окремих складових їх діяльності.

2. *Морально-етичні принципи професійної діяльності.* До морально-етичних принципів належать: Сумлінність. Сумлінність є основною цінністю етики працівника. Працівники зобов'язані дотримуватися суворих правил поведінки при виконанні ними службових обов'язків. Для збереження довіри з боку громадськості поведінка працівників не повинна викликати жодної підозри або сумніву. Сумлінність може вимірюватись термінами точності та справедливості.

Незалежність, об'єктивність та неупередженість. Працівники повинні бути незалежними у свої поглядах щодо професійної діяльності та бути об'єктивними при вирішенні проблем і питань, над якими вони працюють.

Ключові слова до теми 9 «Етика для облікових працівників державного сектору»:
Державний сектор економіки, професійна етика державного службовця.

Терміни до теми 9 «Етика для облікових працівників державного сектору»:

Кодекс професійних бухгалтерів етики	- установлює норми поведінки професійних бухгалтерів і викладає фундаментальні принципи, що їх мають дотримуватися професійні бухгалтери і аудитори, щоб досягти найкращих результатів діяльності й загалом у задоволенні громадських інтересів
Комерційною таємницею	- є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить
Професійне судження бухгалтера	- думка професійного бухгалтера (управлінського персоналу), висловлена в обліковій політиці підприємства про механізм відображення господарських фактів (операцій) у бухгалтерському обліку та звітності з-поміж доступних альтернатив
Фундаментальні принципи професійної етики	- етичні вимоги, викладені в Кодексі етики професійних бухгалтерів, яких повинен дотримуватись кожен професійний бухгалтер: чесність, об'єктивність, професійна компетентність та належна ретельність, конфіденційність, професійна поведінка, технічні стандарти

Перелік типових завдань до теми 9 «Етика для облікових працівників державного сектору» та методика їх розв'язку:

а) опрацювання здобувачем вищої освіти лекційного матеріалу до теми 9;
 б) опрацювання здобувачем вищої освіти питань для самостійного опрацювання, а саме таких питань:

1. Етика штатних професійних бухгалтерів: практичний аспект.
2. Етика штатних професійних бухгалтерів: досвід інших країн.
3. Модернізація системи обліку в державному секторі: стан та перспективи.

в) опрацювання здобувачем вищої освіти завдань для поглибленого вивчення дисципліни, а саме:

1. Гармонізація міжнародних і національних стандартів обліку у державному секторі.
2. Проблеми та перспективи впровадження МСБОДС у державному секторі України.

Методика розв'язку типового завдання

Завдання 1:

На державне підприємство «Будівельник» прийнято нового бухгалтера з обліку розрахунків. Розпочавши свою роботу, бухгалтер отримав усне розпорядження від головного бухгалтера нараховувати розмір добових при відрядженні працівників в занижених розмірах, з метою економії коштів на підприємстві. Що необхідно вчинити бухгалтеру в такому випадку? Яка виникає етична загроза?

Методика розв'язку завдання 1:

В даній ситуації бухгалтеру необхідно відмовитися від скоєння даних дій, адже це порушення норм Кодексу законів про працю.

Виникає етична загроза – порушення етичних принципів, а саме доброчесності та об'єктивності (відповідно до Кодексу етики професійних бухгалтерів). Окрім цього виникає конфлікт інтересів між головним бухгалтером та бухгалтером, який потребує вирішення.

Завдання 2:

Під час складання річної фінансової звітності головний бухгалтер допустився певних помилок, в наслідок того, що не прослідкував за змінами в законодавстві, тому на підпис керівникові звітність потрапила пізніше встановленого терміну (після виправлення помилок бухгалтером). Відповідно, до контролюючих органів її було надіслано також пізніше встановленого терміну. Наслідком стало те, що підприємство отримало штраф за несвоєчасне подання фінансової звітності. Хто буде нести відповідальність за несвоєчасне подання звітності? Які принципи професійної етики були порушені та якими повинні бути дії бухгалтера в подальшому після виникнення такої ситуації? Відповідь обґрунтуйте.

Методика розв'язку завдання 2:

Згідно із статтею 1642 Кодексу України про адміністративні правопорушення, ведення бухгалтерського обліку з порушенням установленого порядку, внесення неправдивих даних до фінансової звітності, несвоєчасне подання фінансової звітності тягнуть за собою накладення штрафу від восьми до п'ятнадцяти нмдг. Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з правопорушень, тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти нмдг.

Крім того згідно з частиною третьою ст. 8 Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» відповідальність за організацію бухгалтерського обліку та забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, збереження оброблених документів, реєстрів і звітності протягом установленого терміну, але не менше трьох років, несе власник або уповноважений орган,

який здійснює керівництво підприємством відповідно до законодавства та установчих документів.

Таким чином, у даній ситуації відповідальність буде нести керівник підприємства, оскільки це передбачено чинним законодавством.

Також слід зазначити, що тут також порушено принцип професійної етики бухгалтера, а саме принцип професійної компетентності та належної ретельності. Адже, Кодексом етики професійних бухгалтерів передбачено, що професійний бухгалтер зобов'язаний постійно підтримувати професійні знання та навички на рівні потрібному для надання клієнтові чи роботодавцеві компетентних професійних послуг, що базуються на знаннях сучасних тенденцій практики, законодавства та технологій. Надаючи професійні послуги, професійний бухгалтер повинен діяти сумлінно і дотримуватись застосовних технічних та професійних стандартів.

В даному випадку бухгалтер не прослідкував за змінами в законодавстві і допустився помилок при складанні звітності, наслідком цього стало те, що під час виправлення цих помилок минув встановлений термін подання звітності і підприємство отримало штраф. Тому для бухгалтера в подальшому необхідно слідкувати за змінами в законодавстві для підтримання професійних знань та навичок.

Тема 10. Етика поведінки державних службовців.

Зміст теми:

1. Сутність, мета та завдання Кодексу етики державних службовців. Кодекс етики державних службовців – це система моральних цінностей державних службовців, якими добровільно взяті зобов'язання щодо дотримання їх у професійній діяльності.

Кодекс етики стосується кожного окремого державного службовця. Поведінка працівників має сприяти співпраці та добрим стосункам між ними самими та з іншими особами, з якими працівники спілкуються в рамках їх діяльності. Тому внесок працівників у загальну справу та співпраця, яку вони підтримують між собою, є головними елементами професіоналізму.

Довіра та повага до працівника з боку громадськості є, зазвичай, результатом звершень всіх працівників минулого та сучасності. Тому справедливість та збалансованість стосунків працівника зі своїми колегами відповідають як їх інтересам, так і інтересам всієї громадськості. Працівник має враховувати, що його зовнішній вигляд впливає на те, як громадськість та об'єкти контролю сприймають органи.

Працівники не повинні: — використовувати відомості, отримані при виконанні службових обов'язків, з метою одержання переваг для себе чи інших осіб; — поширювати відомості, що можуть надати іншим особам чи організаціям несправедливу чи необґрунтовану перевагу; — використовувати відомості проти (на шкоду) інших осіб.

3. Протидія одержанню винагороди (подарунків). Під винагородою (подарунком) у цьому Кодексі етики розуміються матеріальні блага, послуги, пільги або інші переваги, у тому числі прийняття чи одержання предметів (послуг) шляхом їх придбання за ціною (тарифом), яка є істотно нижчою від їх фактичної (дійсної) вартості, а також вартість незаконно одержаних послуг, отриманих від інших осіб у зв'язку з виконанням своїх службових обов'язків. Винагорода (подарунок) визнається наданою безпосередньо також, якщо її одержали особи, які є близькими родичами або іншими пов'язаними особами, за умови, що працівник про це знав та був зацікавлений в її отриманні.

Всі працівники під особистий підпис знайомляться з вимогами антикорупційного законодавства перед початком кожного контрольного заходу, установленими законами України "Про державну службу" та "Про засади запобігання і протидії корупції", у журналах за визначеною формою.

4. Внутрішній контроль за дотриманням норм Кодексу етики. Керівники зобов'язані запобігати проявам неетичної поведінки підлеглих працівників шляхом організації системної роботи з розвитку професійної етики персоналу, насамперед, навчання, інформаційно-просвітницької підтримки та контролю за дотриманням працівниками норм Кодексу етики.

Працівники державних органів, які є керівниками, повинні: — демонструвати зразкову етичну поведінку, безпосередньо дотримуватись етики поведінки, визначеної Кодексом, а також вимагати її дотримання підпорядкованими їм працівниками; — давати вказівки та доручення підпорядкованим працівникам винятково відповідно до чинного законодавства та з урахуванням їх рівня знань, досвіду і професійних навичок; — здійснювати добір працівників з урахуванням їх моральних, професійних та ділових якостей; — принципово реагувати на факти неналежної поведінки підпорядкованих працівників, у тому числі за повідомленнями (зверненнями) громадян та посадових осіб об'єктів контролю; — запобігати виникненню конфлікту інтересів у підпорядкованих працівників, а у разі виникнення — сприяти його оперативному розв'язанню; — об'єктивно оцінювати роботу підпорядкованих працівників, застосовувати моральні та матеріальні заохочення, а у разі порушення норм законодавства або недотримання Кодексу етики — притягувати їх до відповідальності.

Працівники мають усвідомлювати, що їх поведінка оцінюється керівниками, колегами, працівниками об'єктів контролю та громадськістю. Працівники мають прагнути до того, щоб їх поведінка не давала підстав для громадського (морального) осуду.

Ключові слова до теми 10 «Етика поведінки державних службовців»: державний службовець, довіра, впевненість, повага, сумлінність, незалежність, об'єктивність, неупередженість, політичний нейтралітет, конфлікт інтересів, професійний розвиток.

Терміни до теми 10 «Етика поведінки державних службовців»:

<i>Професійна етика</i>	- система конкретизованих моральних норм і принципів з врахуванням особливостей тієї чи іншої професійної діяльності людей
<i>«Професійна» мораль</i>	- конкретизація ж загальних моральних принципів і норм таких стосунків відповідно до особливостей того чи іншого виду професійної діяльності
Комерційною таємницею	- є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить
Конфлікт інтересів	- будь-який вид стосунків, який не відповідає інтересам держави або може перешкоджати об'єктивному виконанню обов'язків працівника
Корупція	- це діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для отримання матеріальних благ, послуг, пільг і переваг

Перелік типових завдань до теми 10 «Етика поведінки державних службовців» та методика їх розв'язку:

- а) опрацювання здобувачем вищої освіти лекційного матеріалу до теми 10;
- б) опрацювання здобувачем вищої освіти питань для самостійного опрацювання, а саме таких питань:
  1. Кодекс етики державного службовця. Його основні завдання.
  - в) опрацювання здобувачем вищої освіти завдань для поглибленого вивчення дисципліни, а саме:
    1. Права та обов'язки державного службовця при дотриманні професійної таємниці.

Методика розв'язку типового завдання

Завдання 1:

Під час планової перевірки у ТОВ «Степ» виникли розбіжності з питань правильності нарахування та сплати податків. Інспектор підрахував усі санкції, передбачені законодавством, що склали 70 тис. грн.. Керівник підприємства запропонував інспектору винагороду, у вигляді половини тієї суми, яку необхідно сплатити до бюджету, тобто 35 тис. грн., завдяки дозволу інспектора на виправлення помилок. Чи може інспектор погодитись на такі умови? Відповідь обґрунтуйте.

Методика розв'язку завдання 1:

Відповідно до Загальних моральних принципів професійної діяльності інспектори повинні дотримуватися ключових принципів, а саме: сумлінність, незалежність і об'єктивність, конфіденційність та компетентність. Сумлінність є основною цінністю етики Працівника. Працівники зобов'язані дотримуватися суворих правил поведінки при виконанні ними службових обов'язків і у стосунках зі співробітниками об'єктів контролю. Для збереження довіри з боку громадськості поведінка Працівників не повинна викликати жодної підозри або сумніву. Працівники повинні бути незалежними від об'єктів контролю і від будь-яких інших зацікавлених груп та бути об'єктивними при вирішенні проблем і питань, над якими вони працюють. Ці фактори вимагають від Працівника поводитися у такій спосіб, щоб їхня незалежність зміцнювалася чи, якнайменш, не послаблювалася.

Тому інспекторові не слід погоджуватися на такі умови. Якщо ж він погодиться на наведені умови, то порушить всі етичні норми державної служби в якій працює.

Завдання 2:

Підприємство «Бета» займається виготовленням побутової техніки. Після проведення інспектування на даному підприємстві було виявлено порушення законодавства у сфері оплати праці. Оскільки керівник підприємства, що перевірялось знав про ці порушення, він вирішив домовитись з перевіряючими і запропонував їм на досить вигідних умовах постачати побутову техніку в обмін на позитивний Акт про перевірку. Якими повинні бути дії інспектора? Відповідь обґрунтуйте.

Методика розв'язку завдання 2:

Згідно з пунктом 2 розділу 3 Кодексу етики працівники при виконанні службових обов'язків не мають права приймати прямо чи опосередковано винагороду за прийняття рішень, виконання дій, що входять до його повноважень, чи бездіяльність на свою користь чи інших осіб.

Також згідно із статтею 1642 Кодексу України про адміністративні правопорушення, перешкоджання працівникам перевіряючих органів при проведенні перевірок, ведення бухгалтерського обліку з порушенням установленого порядку, внесення неправдивих даних до фінансової звітності та в інших випадках тягнуть за собою накладення штрафу від восьми до п'ятнадцяти нмдг. Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з правопорушень, тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти нмдг.

В даному випадку працівники повинні відмовитись від пропозиції керівника, оскільки це буде вважатися так званим «хабарем» або ж винагородою за прийняття рішення на користь підприємства і буде порушувати норми Кодексу етики.

Тому незважаючи на цей факт, працівники повинні провести перевірку даного підприємства за встановленими правилами і надати об'єктивний Акт про перевірку даного підприємства.

Якщо керівник підприємства буде перешкоджати проведенню перевірки, то в такому випадку він понесе адміністративну відповідальність згідно ст. 1642 КпАП України.

Тема 11. Етика для працівників державної податкової служби України.

Зміст теми:

1. Сутність та завдання етики працівників державної фіскальної служби. Етичні норми, задекларовані в Законі України «Про державну фіскальну службу», у Кодексі честі працівника державної фіскальної служби та в інших законодавчо-нормативних актах, регламентують службову й позаслужбову поведінку податківця, яка відповідає вимогам сучасності. Безперечним є той факт, що ці якості треба виховувати. Тому керівництво органів державної фіскальної служби України створює такі умови, за яких кожен працівник фіскальної служби має можливість підвищувати свою кваліфікацію, опановуючи етичні та психологічні норми ділового спілкування. Норми Кодексу є загальними та застосовуються працівниками органів державної фіскальної служби, які обіймають посади, віднесені до категорій посад державних службовців відповідно до Закону України «Про державну службу». Працівник, якого призначили вперше на посаду державного службовця, згідно зі статтею 17 Закону України «Про державну службу» складає Присягу державних службовців. В основу професійної етики працівників ДПС мають покладатися насамперед професійні знання, вміння та навички, моральні норми й принципи, а також основні аспекти професійної, соціальної (в тому числі моральної, педагогічної, політичної, дипломатичної, внутрішньої, емоційної) культури та службовий етикет. Професійна етика податківця ґрунтується на таких основних принципах: вірність народу й закону, законність, самодисципліна, об'єктивність, справедливість, ввічливість, терпимість, повага, правдивість, активна життєва позиція.

Етика податківця є специфічним видом професійної етики, яка аналізує дію, причому закономірну, загальних принципів та норм моралі у межах діяльності податківців.

Основними завданнями етики працівника державної фіскальної служби України є: — підвищення довіри і впевненості суспільства в його етичних діях; — узаконення накладення санкцій за неетичну поведінку; — зменшення кількості неетичних вчинків шляхом їх осудження та покарання за них; — виховування чуйності і підвищення підготовленості працівників державної податкової служби до ухвалення більш етичних варіантів рішень; — подолання невпевненості у виборі між етичною і неетичною поведінкою; — розвиток здібностей і вміння аналізувати етичний і вартісний результат; — допомога працівникам державної податкової служби у вирішенні дилеми співвідношення етики вчинку і власного інтересу; — підвищення морального розвитку державних службовців.

Працівник податкового органу повинен: — поважати себе як особистість і з повагою ставитися до всіх відвідувачів; — усвідомлювати, що професійна репутація — понад усе; — цінувати співробітництво; — пам'ятати, що ніщо так не компрометує, як розгубленість; — бути терпимим до недоліків відвідувача.

Діяльність податківців має державний характер, оскільки вони — посадові особи, представники влади, здійснюють владні повноваження. Вони наділяються цими повноваженнями для захисту інтересів суспільства, держави і її громадян.

2. Етика державних службовців. Світова практика. Одним із проблемних питань діючої системи державної служби, яке потребує подальшого вирішення, є нормативне врегулювання вимог професійної етики державних службовців. Проте не лише визначення морально-етичних принципів службової поведінки державних службовців, а й законодавче закріплення механізму їх запровадження і дотримання має велике соціальне значення та є головною тенденцією сучасного розвитку державної служби зарубіжних країн.

Сучасна етична система державної служби США є важливим елементом системи формування прозорого, етичного, відповідального уряду. Вона має цілісний характер, є децентралізованою, у ній логічно поєднано політико-правові й суто морально-етичні засоби,

які сприяють створенню умов для функціонування етичної професійної державної служби та її вдосконалення.

Професійна етика у розвинених демократичних країнах Європи розглядається як основна мета управління людськими ресурсами. Якщо етичні принципи проголошено, то вони мають бути нормою щоденної практики.

Найближчою до системи США є етична система Великобританії. Дослідники Британської державної служби відзначають, що їй притаманні висока корпоративна етика, суворота відповідність кодексу адміністративної моралі. Британського державного службовця характеризують висока самодисципліна, чесність, моральність, турбота про «суспільний гаманець», професійна честь, прагнення завжди знайти найкраще рішення. Громадянська служба і сьогодні розглядається у Великобританії як «почесний обов'язок шляхетних людей», як знак довіри до них з боку «корони» і суспільства.

Поведінка «слуг корони» регламентується етичним Кодексом державного службовця. У світовій практиці немає аналога цього документа. Його своєрідність полягає в тому, що він, з одного боку, регламентує етику професійної діяльності службовців, починаючи від надання послуг населенню до політичних консультацій міністрам, з іншого — визнає взаємні обов'язки службовців і міністрів. Тому він складається з двох частин: вимог до службової діяльності міністрів та вимог до решти службовців.

У Франції, як і в більшості країн Європи, етика державного службовця означає, насамперед, повагу до закону. Як і у Великобританії, вирішальною в успішному реформуванні державної служби визнано моральну мотивацію — свідоме ставлення державних службовців до реформ як до особистих цілей.

3. Кодекс професійної етики працівників органу ДПС. Прогресивним кроком стало прийняття Кодексу честі працівника органів Державної податкової служби України, який визначає морально-етичні принципи у службовій та позаслужбовій діяльності: патріотизм, духовність, чесність, культура спілкування, корпоративність. Розробка окремими державними структурами відомчих правил поведінки передбачена Загальними правилами поведінки державного службовця, в яких зазначено, що «для державних службовців, які працюють в апараті органів прокуратури, судів, дипломатичної, митної, податкової служб, відповідними органами можуть затверджувати кодекси професійної поведінки».

До загальних позитивних моральних якостей, якими має володіти працівник ДПС згідно Кодексу належать: чесність, порядність, ввічливість, тактовність, доброзичливість, охайність, вихованість, терпіння, гуманізм; до спеціальних позитивних моральних якостей — ерудованість, компетентність, принциповість, людяність, стриманість, рішучість, сміливість, уважність, чуйність, самокритичність.

4. Морально-етичні принципи професійної діяльності працівника. Основними принципами діяльності працівників ДПС України є: правомірність, правова впевненість, рівність перед законом. До морально-етичних принципів працівника фіскальної служби належать: патріотизм, духовність, чесність, культура спілкування, корпоративність, справедливість, законність, нейтральність та неупередженість, ефективність, прозорість і відкритість.

5. Права, обов'язки та відповідальність працівника. Працівник ДПС не має права: - сприяти, використовуючи своє службове становище, фізичним та юридичним особам у здійсненні ними підприємницької діяльності з метою незаконного одержання за це матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг; - обійматися підприємницькою діяльністю безпосередньо, через посередників або підставних осіб, бути повіреним третіх осіб при вирішенні справ у органах державної податкової служби, а також виконувати роботу на умовах сумісництва (крім наукової, викладацької, творчої діяльності); - входити особисто (крім випадків, коли державний службовець здійснює функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі, та представляє інтереси держави в раді товариства (спостережній раді) або ревізійній комісії господарського товариства), через представника

або підставних осіб до складу правління чи інших виконавчих органів підприємств, кредитно-фінансових установ, господарських товариств тощо, організацій, спілок, об'єднань, кооперативів, які здійснюють підприємницьку діяльність.

Працівник зобов'язаний: - дотримуватися комерційної та службової таємниці; - неухильно виконувати встановлені законодавством вимоги щодо використання інформації, отриманої під час виконання ним службових обов'язків; - не розголошувати інформацію з обмеженим доступом, яка була отримана ним при виконанні своїх службових обов'язків; - не розповсюджувати інформацію про особисте та сімейне життя, домашню адресу та телефони співробітників або про інших державних службовців без дозволу останніх, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Доручення, надане керівником, повинно бути законним, чітким, зрозумілим. Його виконання необхідно здійснювати точно і в установлений строк. Працівник, дотримуючись норм чинного законодавства, самостійно визначає правомірність доручень, наданих керівництвом, та можливу шкоду, що буде завдано інтересам суспільства, людині, державі у випадку виконання доручення, яке не є правомірним.

У разі одержання доручення (письмового чи усного), яке працівник вважає неправомірним, останній зобов'язаний негайно доповісти про це особі, яка надала доручення, а в разі його підтвердження — не виконувати його, а повідомити вищого за посадою керівника.

Працівник має право на: — належні, безпечні і здорові умови праці; — своєчасне одержання винагороди за працю; — захист від незаконного звільнення; — соціальний захист; — захист від необ'єктивного оцінювання результатів його роботи; — захист від незаконного тиску з метою прийняття рішень, які суперечать нормам чинного законодавства України.

б. Протидія корупції в органах державної фіскальної служби України. Працівник при виконанні службових обов'язків не має права: — просити або примушувати будь-яких осіб надавати винагороду (подарунки) собі або іншим особам; — приймати прямо чи опосередковано винагороду (подарунки) за прийняття рішень, виконання дій, що входять до його повноважень, чи бездіяльність на свою користь чи інших осіб; — надавати прямо чи опосередковано винагороди (подарунки) іншим особам, у т.ч. своїх керівників, за виконання останніми будь-яких дій або невиконання певних дій (бездіяльність) на свою користь чи інших осіб.

Ключові слова до теми 11 «Етика для працівників державної податкової служби України»: податкової служба, державний службовець, Кодекс честі працівника органів Державної податкової служби України.

Терміни до теми 11 «Етика для працівників державної податкової служби України»: податкової служба, державний службовець, Кодекс честі працівника органів Державної податкової служби України.

Перелік типових завдань до теми 11 «Етика для працівників державної податкової служби України» та методика їх розв'язку:

а) опрацювання здобувачем вищої освіти лекційного матеріалу до теми 11;
б) опрацювання здобувачем вищої освіти питань для самостійного опрацювання, а саме таких питань:

1. Основні етичні вимоги суспільства до працівників ДПСУ.

2. Назвіть та охарактеризуйте принципи етики працівника ДПСУ.

в) опрацювання здобувачем вищої освіти завдань для поглибленого вивчення дисципліни, а саме:

1. Розкрийте основні етапи діяльності працівника ДПСУ.

Методика розв'язку типового завдання

Завдання 1:

Державна податкова служба провела податкову перевірку повноти та своєчасності сплати податків ПАТ «Агро». Було виявлено 100 тис. грн. недоплачених податків. Директор підприємства ПАТ «Агро» запропонував працівникові ДПСУ, що проводив перевірку, подарунок у вигляді 30 тис. грн. за те щоб в офіційних документах перевірки нестачу в сплаті податків не було відображено. Які дії працівника ДПСУ в такій ситуації повинні бути згідно з етичних норм?

Методика розв'язку завдання 1:

Відповідно до Правил етичної поведінки та запобігання корупції в органах ДПС, працівники не повинні, прямо або опосередковано, вимагати або приймати подарунки, обмеження щодо яких встановлено Законом України «Про запобігання корупції». Подарунком можуть вважатися: грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової. Працівникам забороняється використовувати офіційну посаду для отримання подарунків, тобто завдяки статусу, повноваженням або обов'язкам, притаманним працівнику відповідно до функціональних повноважень, здійснювати дії, які будуть спонукати сторонніх осіб до надання подарунків.

У разі отримання пропозиції від третіх осіб щодо вчинення неправомірних дій, у т.ч. щодо неправомірної вигоди, працівники повинні: не вчиняти будь-яких дій або натяків, які можуть сприйматись як готовність або відмова від участі у справі; знайти привід для перенесення всіх остаточних рішень на майбутнє; невідкладно повідомити про цей факт уповноважений підрозділ з питань запобігання та виявлення корупції, у тому числі письмово – невідкладно після виникнення такої можливості; отримати від уповноваженого підрозділу з питань запобігання та виявлення корупції інструкції щодо подальших заходів та діяти відповідно до них; уникати обговорень таких подій з будь-ким, окрім працівників уповноваженого підрозділу з питань запобігання та виявлення корупції.

Працівники зобов'язані негайно повідомляти уповноважений підрозділ з питань запобігання та виявлення корупції про спроби або можливе вчинення іншими працівниками правопорушень у сфері службової діяльності.

Неповідомлення про усі обіцянки, пропозиції або спроби залучення до неправомірних дій з боку третіх осіб є підставою для притягнення працівників до дисциплінарної та кримінальної відповідальності.

Стандартами поведінки працівників є:

- добросовісне, чесне та професійне виконання своїх службових обов'язків;
- дотримання загальноприйнятих норм моралі та поведінки, співробітники мають бути взірцем добропорядності, вихованості і культури;
- неупередженість у діях та ненадання переваг будь-якій фізичній, юридичній особі, а також політичним організаціям;
- забезпечення захисту та збереження державного майна, а також майна третіх осіб, право розпорядження яким отримано завдяки виконанню службових обов'язків, невикористання його усупереч інтересам служби та не за призначенням;
- дотримання законодавчих та інших нормативно-правових актів, які забезпечують рівні можливості для громадян України, незалежно від раси, кольору шкіри, релігії, статі, національного походження, віку або фізичних недоліків;
- чітке відокремлення приватних та службових інтересів;
- дотримання ділового стилю одягу, який відрізняється офіційністю, стриманістю та акуратністю, а також встановленого порядку носіння форменого одягу.

Завдання 2:

Працівники державної податкової служби виявили за допомогою системи електронного адміністрування податків та зборів порушення на підприємстві «Буква», що

стосувалося порядку нарахування та сплати податку на додану вартість. Приїхавши на підприємство з перевіркою, його керівник повідомив, що всі помилки вже виправлені і податок було перераховано до бюджету відповідно до законодавства. Якими повинні бути дії працівників ДПС? Чи повинні вони відмовитись від проведення перевірки? Відповідь обґрунтуйте.

Методика розв'язку завдання 2:

Відповідно до розділу 6 «Правил етичної поведінки та запобігання корупції в органах ДПС», стандартами поведінки працівників ДПС є: добросовісне, чесне та професійне виконання своїх службових обов'язків; неупередженість у діях та ненадання переваг будь-якій фізичній, юридичній особі, а також політичним організаціям та інше.

Також згідно з п. 16.1.9 ст. 16 Податкового кодексу України визначено обов'язки платника податків, серед яких, зокрема, не перешкоджати законній діяльності посадової особи контролюючого органу під час виконання нею службових обов'язків та виконувати законні вимоги такої посадової особи (тягне за собою адміністративну відповідальність, а саме адміністративний арешт або штраф). І відповідно до п. 81.1 ст. 81 Податкового кодексу України, посадові особи органу державної податкової служби мають право приступити до проведення перевірки за наявності підстав для їх проведення.

У вищезазначеній ситуації працівники державної податкової служби повинні провести перевірку відповідно до встановлених правил (нормативів), та надати об'єктивно складений висновок про результати перевірки, незважаючи на той факт, що керівник підприємства повідомив перевіряючим про те, що всі помилки були виправлені. Інакше вони порушать стандарти поведінки працівників ДПС визначені в «Правилах етичної поведінки та запобігання корупції в органах ДПС».

Якщо керівник підприємства буде перешкоджати проведенню перевірки, то в такому випадку він понесе адміністративну відповідальність згідно з чинним податковим законодавством.

Тема 12. Професійні ризики бухгалтера.

Зміст теми:

1. Професійний ризик бухгалтера: сутність, об'єкт, суб'єкт. Об'єктом професійного ризику бухгалтера є процес організації та ведення бухгалтерського обліку, який, в свою чергу, включає процес документування господарських операцій (до якого має відношення бухгалтер); формування облікової політики підприємства (прийняття участі бухгалтера у розробці Наказу про облікову політику, виборі методів обліку, які найкращим чином врахували б всі особливості діяльності підприємства); а також окрім необхідності правильного віднесення операцій на конкретні рахунки обліку, ще й правильне здійснення розрахунків за операціями.

Суб'єктами професійного ризику бухгалтера є, безпосередньо, обліковий персонал підприємства, в особі головного бухгалтера, його заступника та рядових бухгалтерів, який спричиняє виникнення даного ризик.

2. Класифікація професійних ризиків бухгалтера. Причиною ризиків, які виникають в системі бухгалтерського обліку, є їх суб'єктивний характер, пов'язаний з людським фактором, всі ризики системи бухгалтерського обліку можна визначити прямо залежними від якісного здійснення професійної діяльності працівниками бухгалтерської служби (суб'єктів організації та ведення обліку) та наслідків (результатів) їх роботи. До основних факторів, які впливають на появу та збільшення ступеня професійного ризику бухгалтера, належать: форма організації та ведення обліку, кваліфікація працівників бухгалтерської служби, графік документообігу, елементи облікової політики підприємства, професійне судження бухгалтера, система внутрішнього контролю, суміщення посад або сумісництво, виконання надурочної роботи, що може стати причиною халатного відношення до виконання професійних обов'язків бухгалтером та інші.

Ключові слова до теми 12 «Професійні ризики бухгалтера»: професійні ризики, об'єкти професійного ризику, суб'єкти професійного ризику.

Терміни до теми 12 «Професійні ризики бухгалтера»:

Професійне судження бухгалтера - думка професійного бухгалтера (управлінського персоналу), висловлена в обліковій політиці підприємства про механізм відображення господарських фактів (операцій) у бухгалтерському обліку та звітності з-поміж доступних альтернатив

Професійний ризик бухгалтера - ризик маніпулювання бухгалтером різними методами обліку, що може змінювати величину фінансового результату діяльності підприємства і призводить до викривлення облікової інформації, що, в свою чергу, накладає відповідальність на бухгалтера перед суспільством

Перелік типових завдань до теми 12 «Професійні ризики бухгалтера» та методика їх розв'язку:

а) опрацювання здобувачем вищої освіти лекційного матеріалу до теми 12;
б) опрацювання здобувачем вищої освіти питань для самостійного опрацювання, а саме таких питань:

1. Елементи організації бухгалтерського обліку щодо регулювання ступеня професійного ризику бухгалтера.

2. Характеристика професійних ризиків працівників бухгалтерської служби підприємства.

в) опрацювання здобувачем вищої освіти завдань для поглибленого вивчення дисципліни, а саме:

1. Методи управління професійними ризиками бухгалтера.

Методика розв'язку типового завдання

Завдання 1:

Дружина аудитора працює головним бухгалтером ПАТ «Прометей». Аудитор-приватний підприємець самостійно проводить перевірку фінансової звітності ПП «Енергія», яка є конкурентом ПАТ «Прометей». Під час перевірки аудитор захворів, й існує загроза недотримання термінів закінчення аудиту. Дружина, як бухгалтер-професіонал з досвідом роботи по складанню фінансової звітності, пропонує чоловікові свою допомогу в завершенні аудиту ПП «Енергія». Визначте професійну етичну загрозу, яка може виникнути. Відповідь обґрунтуйте.

Методика розв'язку завдання 1:

В даному випадку може виникнути загроза порушення принципу об'єктивності, зокрема зі сторони дружини, яка є головним бухгалтером конкуруючої фірми. Вона зокрема може бути не справедливою і дозволяти собі необ'єктивність або упередженості, конфлікт інтересів при проведенні аудиту.

Також якщо аудитор дозволить своїй дружині проводити аудит може відбутися витік інформації. Тобто існує загроза порушення принципу конфіденційності. Адже Професійний аудитор повинен зберігати конфіденційність інформації, одержаної в процесі надання професійних послуг, і не повинен використовувати чи розголошувати таку інформацію без належних та визначених повноважень, окрім випадків, коли є юридичне чи професійне право або обов'язок розкривати цю інформацію.

Завдання 2:

Під час розробки наказу про облікову політику керівник підприємства А вирішив обрати форму організації бухгалтерського обліку, при якій він вводить в штат працівників посаду бухгалтера підприємства. Через деякий час, він викликав до себе бухгалтера і повідомив йому про те, що він також буде вести облік та складати звітність, пояснюючи це можливістю запобігти виникненню проблем, розбіжностей та помилок при веденні обліку та складанні звітності (тобто керівник та бухгалтер будуть одночасно вести облік та складати звітність, для підвищення рівня достовірності інформації). Які порушення та ризики виникають в даній ситуації? Що повинен зробити бухгалтер? Відповідь обґрунтуйте.

Методика розв'язку завдання 2:

У статті 8 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» передбачено, що при введенні в штат посади бухгалтера керівнику підприємства забороняється вести облік.

У даній ситуації бухгалтер повинен повідомити керівникові про те, що ведення бухгалтерського обліку та складання звітності бухгалтером та керівником одночасно, заборонено чинним законодавством.

Також слід зазначити, що тут виникає ризик вибору форми організації та ведення бухгалтерського обліку, оскільки форма організації та ведення обліку повинна відповідати вимогам статті 8 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», де визначено, що для забезпечення ведення бухгалтерського обліку можна обрати такі форми його організації: введення в штат підприємства посади бухгалтера або створення бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером; користування послугами спеціаліста з бухгалтерського обліку, зареєстрованого як підприємець, який здійснює підприємницьку діяльність без утворення юридичної особи; ведення на договірних засадах бухгалтерського обліку централізованою бухгалтерією або аудиторською фірмою; самостійне ведення бухгалтерського обліку та складання звітності безпосередньо власником або керівником підприємства.

4. ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ**1. Назвіть 2 етичні аспекти у професійній сфері:**

- а) загальна етика і специфічна етика
- б) загальна етика і професійна етика
- в) професійна етика і ділова етика
- г) зарубіжна етика і вітчизняна етика

2. Які є групи чинників, які заважають дотримуватись етичних принципів:

- а) економічні та природниці
- б) психологічні та філософські
- в) внутрішні та зовнішні
- г) загальні та специфічні

3. Основною метою створення МФБ було:

- а) захист прав бухгалтерів
- б) служіння інтересам суспільства, вдосконалення бухгалтерського обліку на міжнародному рівні
- в) надання послуг ведення бухгалтерського обліку
- г) створення МСФЗ

4. Скільки організацій входить до складу МФБ:

- а) близько 25
- б) близько 123
- в) близько 163
- г) близько 1000

5. Яким Законом України регулюється діяльність АПУ:

- а) ЗУ «Про основи національної безпеки України»
- б) ЗУ «Про захист прав споживачів»
- в) ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»
- г) ЗУ «Про аудиторську діяльність»

6. Міжнародна федерація бухгалтерів створена у :

- а) 2000 році
- б) 1994 році
- в) 1980 році
- г) 1977 році

7. До складу аудиторської палати входить :

- а) 25 осіб
- б) 20 осіб
- в) 10 осіб
- г) 50 осіб

8. На яких засадах працюють всі члени Аудиторської палати України, крім голови:

- а) професійних
- б) громадських
- в) обов'язкової оплати
- г) з оплатою у 10000 грн.

9. Професійна етика – це :

- а) наука про професійну мораль як сукупність ідеалів та цінностей, етичних принципів та норм поведінки, які відображають суть професії та забезпечують взаємовідносини між людьми, що складаються у процесі праці і походять із змісту їх професійної діяльності
- б) здатність людини опанувати навички та уміння певного виду діяльності й розгорнути на їх основі власні творчі здібності
- в) всесвітня організація бухгалтерів-професіоналів, заснована у 1977 році. Її мета - служіння інтересам суспільства, вдосконалення бухгалтерської професії на міжнародному рівні та розвиток сильної міжнародної економіки за допомогою впровадження та додержання високоякісних професійних стандартів, міжнародного зближення національних стандартів та висловлювання з питань, що викликають широкий суспільний інтерес, де професійні знання бухгалтерів найбільш вагомі

10. Рівні нормативного регулювання бухгалтерського обліку:

- а) 3
- б) 4
- в) 5

11. Системи регулювання аудиторської діяльності:

- а) Державна
- б) Законодавча та професійна
- в) Законодавча та регулююча

12. Кількість членів міжнародної федерації бухгалтерів:

- а) 162 організації
- б) 160 організацій
- в) 165 осіб
- г) 163 організації

13. Що не належить до основних 4-х проблем, які, згідно з МСА, повинні задовольнятися бухгалтерською професією:

- а) довіра
- б) конфіденційність
- в) професіоналізм
- г) чесність

14. До основних потреб аудиторів не входить:

- а) довіра
- б) професіоналізм
- в) якість послуг
- г) конфіденційність
- д) професійна поведінка

15. Міжнародною федерацією бухгалтерів керують:

- а) Рада та Правління
- б) Рада та Комітет
- в) Правління та Секретаріат
- г) нема правильної відповіді

16. Скільки Рад МФБ має у своїй структурі:

- а) 1
- б) 2
- в) 4
- г) 0

17. Скільки становить загальна кількість членів Аудиторської палати України:

- а) 10
- б) 100
- в) 52
- г) 20

18. Хто керує Міжнародною радою бухгалтерів:

- а) Рада і Правління
- б) Аудиторська Палата України
- в) Міністерство фінансів України
- г) Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку

19. Де розташований головний офіс Міжнародної федерації бухгалтерів:

- а) Нью-Йорк
- б) Україна
- в) Польща
- г) Франція

20. Системи регулювання аудиторської діяльності:

- а) Професійна та правова

- б) Законодавча та професійна
- в) Законодавча та регулююча
- г) Суспільна

21. Частина «А» Кодексу етики професійних бухгалтерів застосовується до:

- а) усіх професійних бухгалтерів
- б) публічно практикуючих професійних бухгалтерів
- в) найманих професійних бухгалтерів
- г) аудиторів

22. Хто першим прийняв Кодекс професійної етики бухгалтера:

- а) Американська асоціація
- б) Комітет з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку
- в) Аудиторська Палата України
- г) Польська асоціація

23. Яке положення Кодексу професійної етики бухгалтера є важливим з етичної точки зору:

- а) самореклами
- б) справедливості
- в) чесності
- г) незалежності.

24. Ким розроблявся Етичний кодекс :

- а) АПУ;
- б) незалежними громадськими організаціями;
- в) Міністерством фінансів України;
- г) Кабінетом Міністрів України

25. Скільки складових має Кодекс етики:

- а) 3
- б) 4
- в) 5
- г) 6

26. Чи діє в Україні на законодавчому рівні Кодекс етики професійних бухгалтерів:

- а) так
- б) ні
- в) частково
- г) найближчим часом ввійде в дію

27. Характерною рисою бухгалтерської професії є:

- а) прийняття відповідальності перед громадськістю
- б) ведення обліку за міжнародними стандартами
- в) підвищення кваліфікації кожного року
- г) участь в професійних об'єднаннях

28. Цілі бухгалтера вимагають задоволення чотирьох основних потреб:

- а) чесність, сумлінність, кар'єрне зростання, дотримання моральних принципів
- б) довіра, професіоналізм, якість послуг, конфіденційність
- в) об'єктивність, прийняття відповідальності, чесність, ретельність
- г) компетентність, знання стандартів, лідерські якості, незалежність

29. Етичні норми прийняті незалежним сектором, якими керуються бухгалтери суспільно благодійних і некомерційних організацій у своїй роботі:

- а) відданість справі, добровільність, безкорисність, дотримання законів
- б) дотримання графіку роботи, чесність, висока заробітна плата
- в) дотримання міжнародних стандартів, корисність, незалежність, професіоналізм
- г) уникнення відповідальності, закритість, об'єктивність, ощадливість

30. Фундаментальні принципи:

- а) чесність, об'єктивність, професійна компетенція і незалежна ретельність, конфіденційність, професійна поведінка, технічні стандарти
- б) чесність, об'єктивність, довіра, конфіденційність, професійна поведінка, технічні стандарти
- в) якість послуг, чесність, об'єктивність, довіра, професійна поведінка, конфіденційність

31. Об'єктивність — це принцип, відповідно до якого:

- а) професійний бухгалтер повинен бути відвертим та чесним у всіх стосунках між ним та клієнтом
- б) професійний бухгалтер повинен постійно підвищувати свої знання та навички
- в) професійний бухгалтер не повинен допускати упередженості конфлікту інтересів або неналежного впливу з боку інших осіб на його професійне судження

32. Загроза власного інтересу спричинена:

- а) тим, що внаслідок міцних стосунків бухгалтер переймається інтересами інших
- б) фінансовою зацікавленістю професійного бухгалтера
- в) тим, що аудитор має переглянути попереднє судження

33. Яке положення Кодексу професійної етики бухгалтера є важливим з етичної точки зору:

- а) незалежності
- б) справедливості
- в) чесності
- г) самореклами.

34. Характерною рисою бухгалтерської професії є:

- а) участь в професійних об'єднаннях
- б) ведення обліку за міжнародними стандартами
- в) підвищення кваліфікації кожного року
- г) прийняття відповідальності перед громадськістю

35. З якого року в Україні застосовується Кодекс професійної етики бухгалтерів та скільки складових частин він має:

- а) з 2005, 3 частини
- б) з 2004, 4 частини
- в) з 2005, 4 частини
- г) з 2004, 3 частини

36. Яка загроза виникає коли професійний бухгалтер утримується від об'єктивних дій внаслідок фактичних або відчутних загроз:

- а) загроза власного інтересу
- б) загроза захисту
- в) загроза власної оцінки

г) загроза тиску

37. Скільки складових має Кодекс етики професійних бухгалтерів (аудиторів) в Україні:

- а) 5
- б) 3
- в) 4
- г) 6

38. Професійні бухгалтери НЕ повинні дотримуватись такого принципу:

- а) чесність
- б) об'єктивність
- в) професійна поведінка
- г) матеріальної зацікавленості в результатах праці

39. Вказати принцип, за яким професійний бухгалтер-практик має дотримуватися відповідних законів і нормативних актів, і утримуватись від будь-яких дій, які можуть дискредитувати професію:

- а) професійної поведінки
- б) професійної компетентності
- в) технічних стандартів
- г) об'єктивності

40. Вказати обставину, коли існує загроза власного інтересу бухгалтера:

- а) професійний бухгалтер захищає позицію або думку такою мірою, яка може ставити під сумнів його об'єктивність
- б) фінансова зацікавленість професійного бухгалтера або інтересами його близьких родичів
- в) внаслідок тісних стосунків професійний бухгалтер занадто співчуває інтересам інших
- г) професійний бухгалтер утримується від об'єктивних дій внаслідок фактичних або відчутних загроз

41. Принцип професійної компетентності зобов'язує професійних бухгалтерів:

- а) підтримувати професійні знання та навички на рівні, необхідному для надання клієнтам або роботодавцям компетентних професійних послуг
- б) діяти суворо у відповідності до належних технічних та професійних стандартів, надаючи професійні послуги
- в) використовувати конфіденційну інформацію, отриману в результаті професійних та ділових зв'язків, на власну користь чи на користь третіх сторін
- г) вірна відповідь а) і б)

42. Основною метою роботи бухгалтера є:

- а) забезпечення високого професійного рівня послуг для досягнення максимальної ефективності праці, спрямованого на задоволення потреб українського суспільства
- б) забезпечення професійного рівня послуг із можливістю надалі використовувати конфіденційну інформацію підприємства для власної вигоди
- в) надання бухгалтерських послуг, для задоволення власної фінансової вигоди
- г) забезпечення високого професійного рівня послуг для досягнення максимальної ефективності праці, спрямованого на задоволення власних потреб

43. Фундаментальними принципами професійного бухгалтера є:

- а) чесність, конфіденційність, професійна поведінка
- б) доброзичливість, привітність, людяність
- в) чесність, людяність, об'єктивність

г) конфіденційність, старанність, пунктуальність

44. Чим регулюється 1 категорія застережних заходів, які зменшать загрози до прийнятного рівня:

- а) ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»
- б) розробляються на підприємстві
- в) законодавчими актами
- г) нічим не регулюється

45. Чим регулюється 2 категорія застережних заходів, які зменшать загрози до прийнятного рівня:

- а) ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»
- б) розробляються на підприємстві
- в) законодавчими актами
- г) нічим не регулюється

46. До цієї категорії належать як правило бухгалтери аудиторів, що надають платні послуги з проведення аудиторських перевірок, консультації з питань оподаткування:

- а) бюджетний облік
- б) податковий облік
- в) педагогічна діяльність
- г) незалежна бухгалтерська діяльність

47. Загроза, що може бути спричинена фінансовими або іншими зацікавленостями професійного бухгалтера або членами його родини:

- а) власної оцінки
- б) власного інтересу
- в) особистих стосунків
- г) захисту

48. Застережені заходи, які допоможуть усунути або зменшити загрози до прийнятого рівня розроблені професійними організаціями:

- а) сповіщення про порушення, незалежність думки
- б) ефективні системи розгляду скарг та покарання
- в) професійні стандарти, зовнішня перевірка звітів, вимоги до освіти
- г) відхилення надання послуг, звільнення з місця роботи

49. Який принцип передбачає професійному бухгалтерові або аудитору слід бути справедливим та не дозволяти собі необ'єктивності або упередженості, конфлікту інтересів та впливу інших осіб, які шкодять його об'єктивності:

- а) Чесність
- б) Об'єктивність
- в) Конфіденційність
- г) Професійна поведінка

50. Який принцип передбачає, що професійний бухгалтер і аудитор повинен діяти так, щоб це відповідало добрій репутації професії, повинен утримуватися від будь-якої поведінки, яка могла б дискредитувати професію:

- а) Чесність
- б) Об'єктивність
- в) Конфіденційність
- г) Професійна поведінка

51. Згідно Кодексу етики професійних бухгалтерів, скільки існує типів загроз для дотримання професійної етики:

- а) 4
- б) 5
- в) 6
- г) 7

52. Три обставини, за яких бухгалтер може або повинен розкривати конфіденційну інформацію:

- а) розкриття дозволяється законом і санкціонується клієнтом або роботодавцем, розкриття вимагається законом, існує професійний обов'язок або право розкривати інформацію, якщо це не заборонено законом
- б) містить суттєво неправдиві або невірні дані, необмірковані твердження чи інформацію або пропускає чи викривлює інформацію
- в) якщо цього потребує конкурент замовника
- г) підтримка, збереження професійної компетентності або викривлює інформацію

53. Якщо всі належні можливості вичерпані, а етичний конфлікт залишається невирішеним, професійний бухгалтер повинен:

- а) звільнитись з організації-роботодавця
- б) відмовитись від подальшого вирішення питання, що спричинило конфлікт
- в) зневажливо посилатись на роботу інших професійних бухгалтерів або робити некоректні порівняння
- г) діяти суворо відповідно до належних технічних та професійних стандартів

54. П'ять категорій загроз, які можуть виникати через різні обставини:

- а) допустимі, недопустимі, випадкові, закономірні, реальні
- б) держави, суспільства, сім'ї, особи
- в) особистих стосунків, суспільного інтересу, захисту підприємства
- г) власного інтересу, власної оцінки, особистих стосунків, тиску та захисту

55. Ризики, які полягають у ймовірність допущення помилок та порушень при веденні бухгалтерського обліку, складанні звітності є:

- а) Ризики бухгалтера
- б) Ризики головного бухгалтера
- в) Ризики фінансового обліку
- г) Ризик варіативності методів бухгалтерського обліку

56. Що є процесом організації та ведення бухгалтерського обліку, який, в свою чергу, включає процес документування господарських операцій; формування облікової політики підприємства, а також окрім необхідності правильного віднесення операцій на конкретні рахунки обліку, ще й правильне здійснення розрахунків за операціями:

- а) Об'єкт професійного ризику бухгалтера
- б) Суб'єкт професійного ризику бухгалтера
- в) Завдання професійного ризику бухгалтера
- г) немає правильної відповіді

57. Що є одним з факторів, що впливають на дотримання принципів професійної етики бухгалтера:

- а) навички бухгалтера
- б) стосунки у колективі
- в) психологічний стан

г) професійне судження бухгалтера

58. Початковим напрямком спеціалізації бухгалтера являється:

- а) незалежна бухгалтерська діяльність
- б) бюджетний облік
- в) управлінський, фінансовий та податковий облік
- г) педагогічна діяльність

59. Фундаментальні принципи професійних бухгалтерів і аудиторів:

- а) чесність, об'єктивність, професійна компетентність, конфіденційність, професійна поведінка, технічні стандарти
- б) довіра, професіоналізм, професійна поведінка, конфіденційність
- в) довіра, технічні стандарти, об'єктивність, професійна поведінка
- г) довіра, якість послуг, конфіденційність, технічні стандарти

60. Основна(початкова) загроза дотримання фундаментальних принципів:

- а) загроза тиску
- б) загроза захисту
- в) загроза власного інтересу
- г) загроза особистих стосунків

5. Перелік питань до контрольних заходів з дисципліни «Професійна етика бухгалтера»

5.1. Перелік питань до аудиторної контрольної роботи

1. Етика для професійних бухгалтерів-практиків (аудиторів).
2. Професійна етика аудитора.
3. Вимоги до етики аудиторів.
4. Незалежність в аудиторській діяльності.
5. Відповідальність аудитора за якість перевірки фінансової звітності.
6. Етика для штатних професійних бухгалтерів.
7. Вимоги до професійної етики штатних бухгалтерів.
8. Незалежність у внутрішньому аудиті.
9. Механізми дотримання вимог професійної етики бухгалтерів в ісламських країнах: можливості застосування в українській практиці.
10. Професійне судження бухгалтера.
12. Сутність, мета і завдання кодексу етики державних службовців.
13. Морально-етичні принципи професійної діяльності.
14. Протидія одержанню винагороди (подарунків).
15. Внутрішній контроль за дотриманням норм кодексу етики.
16. Етика для працівників державної податкової служби України.
17. Сутність та завдання етики працівників державної податкової служби.
18. Етика державних службовців: світова практика.
19. Кодекс професійної етики працівників органів державної податкової служби.
20. Морально-етичні принципи професійної діяльності працівника.
21. Протидія корупції в органах державної податкової служби України.
22. Кримінальна, адміністративна і дисциплінарна відповідальність аудиторів.
23. Ризики діяльності та загрози незалежності професійного бухгалтера, аудитора та заходи безпеки.
24. Конфіденційність як фундаментальний принцип професійної етики.
25. Загрози розповсюдження інформації, що охороняється.
26. Робота з конфіденційною інформацією.
27. Об'єктивність і компетентність при формуванні професійного судження.
28. Етичні конфлікти та оприлюднення рекламної інформації.
29. Види діяльності заборонені для професійних бухгалтерів.
30. Реклама та пропонування послуг.
31. Відмінності в етичних принципах зовнішніх і внутрішніх аудиторів.

5.2. Перелік питань з курсу «Професійна етика бухгалтера»

1. Професійна етика працівників економічних спеціальностей: виникнення та призначення в суспільстві.
2. Поняття загальної та професійної етики.
3. Особливості етики різних професій.
4. Регулювання діяльності бухгалтерів і аудиторів.
5. Етика для всіх професійних бухгалтерів.
6. Етичний кодекс професійних бухгалтерів: суть і значення.
7. Загальна характеристика фундаментальних принципів.
8. Професійна компетентність: критерії оцінки.
9. Конфіденційна інформація і способи її ідентифікації.
10. Сутність і класифікація професійних ризиків облікового персоналу.
11. Принципи чесності і об'єктивності.

12. Етика для професійних бухгалтерів-практиків (аудиторів).
13. Професійна етика аудитора.
14. Вимоги до етики аудиторів.
15. Незалежність в аудиторській діяльності.
16. Відповідальність аудитора за якість перевірки фінансової звітності.
17. Етика для штатних професійних бухгалтерів.
18. Вимоги до професійної етики штатних бухгалтерів.
19. Незалежність у внутрішньому аудиті.
20. Механізми дотримання вимог професійної етики бухгалтерів в ісламських країнах: можливості застосування в українській практиці.
21. Професійне судження бухгалтера.
24. Морально-етичні принципи професійної діяльності.
25. Протидія одержанню винагороди (подарунків).
26. Внутрішній контроль за дотриманням норм кодексу етики.
27. Етика для працівників державної податкової служби України.
28. Сутність та завдання етики працівників державної податкової служби.
29. Етика державних службовців: світова практика.
30. Кодекс професійної етики працівників органів державної податкової і служби.
31. Морально-етичні принципи професійної діяльності працівника.
32. Протидія корупції в органах державної податкової служби України.
33. Кримінальна, адміністративна і дисциплінарна відповідальність аудиторів.
34. Зарубіжний досвід відповідальності бухгалтерів і аудиторів.
35. Принципи чесності і об'єктивності.
36. Принцип професійної компетентності.
37. Принцип конфіденційності та професійної поведінки.
38. Дотримання технічних стандартів професії.
39. Особливості застосування принципів етики в Україні і світі.
40. Складові незалежності професійного бухгалтера, аудитора.
41. Законодавче регулювання вимог щодо забезпечення незалежності аудиту.
42. Незалежність згідно Кодексу професійної етики.
43. Незалежність внутрішніх і зовнішніх аудиторів та відповідальність за її порушення.
44. Ризики діяльності та загрози незалежності професійного бухгалтера, аудитора та заходи безпеки.
45. Конфіденційність як фундаментальний принцип професійної етики.
46. Загрози розповсюдження інформації, що охороняється.
47. Робота з конфіденційною інформацією.
48. Об'єктивність і компетентність при формуванні професійного судження.
49. Етичні конфлікти та оприлюднення рекламної інформації.
50. Види діяльності заборонені для професійних бухгалтерів.
51. Реклама та пропонування послуг.
52. Відмінності в етичних принципах зовнішніх і внутрішніх аудиторів.

6. Завдання для самостійної роботи

Завдання 1.

Головному бухгалтеру підприємства потрібно до 20 жовтня подати у органи фіскальної служби декларацію з ПДВ, яку він ще навіть не починав робити через велику кількість неопрацьованої інформації. Відповідно бухгалтер вчасно не підготував декларація, в терміни не подав її і приховав даний факт від керівника. Раніше вже відбувалася така подія у липні і тоді підприємство сплатило штраф у розмірі 170 грн. За повторне порушення протягом року підприємству загрожує штраф у розмірі 1020 гривень. Чи правильно вчинив головний бухгалтер, що не повідомив керівника про загрозу штрафу?

Відповідь: головний бухгалтер вчинив не правильно, оскільки даній загрозі штрафу можна було запобігти, вчасно повідомивши керівника про ситуацію і за згодою керівника доручити частину підготовчої роботи своїм підлеглим.

Завдання 2.

Аудитор здійснив перевірку підприємства «Х», яке займається реалізацією офісної техніки. Після перевірки керівництво підприємства запропонувало аудитору вигідну пропозицію з купівлі офісної техніки зі знижкою 15% та додатковою гарантією 2 роки. Аудитор може надалі здійснювати аудит чи надавати інші аудиторські послуги даному підприємству?

Рішення: Клієнти можуть пропонувати професійному бухгалтерові-практику(аудитору) чи його найближчим або близьким родичам подарунки або інші заохочення. В цьому випадку аудитор перебуває під тиском пропонування заохочень задля впливу на судження іншої особи чи організації, на процес прийняття рішення або отримання конфіденційної інформації. Такі пропозиції зазвичай створюють загрози недотримання фундаментальних принципів.

Так, наприклад, загрози власного інтересу щодо об'єктивності можуть виникнути у випадку прийняття від клієнта пропозиції; загроза тиску щодо об'єктивності може виникнути внаслідок можливого оприлюднення інформації про такі пропозиції. Тому аудитору надалі не рекомендовано здійснювати аудит чи надавати інші аудиторські послуги даному підприємству, через загрозу порушення принципу незалежності та об'єктивності. Прийняття даної пропозиції може понести за собою тиск з боку клієнта у питаннях щодо наступних перевірок.

Завдання 3.

До аудиторської фірми звернулось підприємство за консультацією з оподаткування (виникли розбіжності з податковою інспекцією). Фіскальною службою нарахований штраф за виявлені порушення на велику суму, яку має сплатити підприємство. Підприємство запропонувало встановити винагороду, виходячи з суми, яка не буде сплачена до бюджету завдяки роботі аудиторів. Чи може аудиторська фірма погодитись на такі умови?

Рішення: Аудиторська фірма не може погодитись на дані умови, оскільки відбуватиметься пряме порушення принципу незалежності, чесності та професійної поведінки. Тут першочерговою стає загроза власного інтересу, що виражається фінансовою винагородою. Робота аудитора може бути направлена не на якісне проведення аудиту, а виконання такого замовлення як потрібно клієнту, а саме зменшення суми штрафу, що підлягає сплаті до бюджету. В свою чергу, цю мету не у всіх випадках можливо досягнути законними шляхами, тому тут ставить під сумнів чесність аудитора та дотримання принципу професійної поведінки, що вимагає дотримувати законів, стандартів і правил, що не дискредитувати професію.

Завдання 4.

Директором фірми «Ромашка» було виявлено, що один з його бухгалтерів використовував фірмову печатку не за призначенням, а саме намагався підробити довідку знайомому, що той наче працює в даному підприємстві. Який вид відповідальності може використати директор фірми до даного бухгалтера?

Завдання 5.

Бухгалтер Іванов І.І дізнався, що його керівництво уклало договір з аудиторською фірмою «Профі-Аудит», де аудитором працює його близький родич і саме він здійснюватиме перевірку. Чи повинен Іванов І.І повідомити про це своєму керівництву і чи наявні тут загрози дотримання професійної етики?

Завдання 6.

Керівник підприємства А дав дозвіл студенту-практиканту пройти економічну практику на підприємстві. Керівником практики призначено головного бухгалтера підприємства, оскільки студент навчається на спеціальності «Облік і оподаткування». Головний бухгалтер, не маючи бажання приділяти робочий час студенту-практиканту і ділитися з ними своїми професійними навичками, підписав всі необхідні документи студенту-практиканту, а також видав всі необхідні документи, для написання звіту про проходження практики, і відправив свого підопічного додому, посилаючись тим, що немає на нього часу. Чи правильно вчинив головний бухгалтер? Відповідь обґрунтуйте.

Завдання 7.

Підприємство «А» і підприємство «Б» займаються виробництвом схожої продукції і конкурують між собою. Головний бухгалтер підприємства «А» має родичів на підприємстві «Б» у відділі маркетингових досліджень. Родичка підприємства «Б» просить головного бухгалтера підприємства «Б» відкрити деяку інформацію по одному із цехів.

Як повинен повести себе бухгалтер в такій ситуації? Який принцип професійної етики порушується в даній ситуації, які застережні заходи слід вжити?

Завдання 8.

Головний бухгалтер установи, з метою виявлення витoku інформації за межі підприємства, розповідав кільком співробітникам неправдиву інформацію про діяльність підприємства. Невдовзі було виявлено цю людину з якою головний бухгалтер в дружніх відносинах.

Як повинен повести себе бухгалтер в цій ситуації? Чи правильний метод, з професійної точки зору, він застосував для виявлення співробітника з невідповідною поведінкою? Чому? Чи існує загроза професійної етики? Якщо так, тоді яка?

Завдання 9.

Бухгалтер фірми «Альфа» обговорює зі своїми родичами ще не оприлюднений баланс свого підприємства. Чи порушує він при цьому зобов'язання збереження таємниці?

Завдання 10.

Головний бухгалтер, користуючись своїм службовим становищем і доступом до конфіденційної інформації, розголошує конфіденційну інформацію конкурентам за винагороду. Після цієї ситуації прибутковість підприємства почала знижуватися. Чи повинна жага наживи перемагати своїм професійним принципам? Відповідь обґрунтуйте.

Завдання 11.

Аудитор погодився на проведення аудиторської перевірки підприємства А, але не врахував деякі недоліки роботи підприємства при складанні загального висновку в разі підвищення його гонорару. Обґрунтуйте дії аудитора з точки зору Кодексу етики професійних бухгалтерів.

7. ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

Загальний розподіл балів, які здобувач вищої освіти може отримати в межах 100-бальної системи оцінювання, представлено в табл. 7.1.

Максимальна кількість балів отримана здобувачем вищої освіти на практичному занятті становить 8 балів.

Виконання самостійної роботи оцінюється під час проведення практичного заняття у вигляді опитування в тому числі за питаннями, які виносяться на самостійну роботу.

Таблиця 7.1

**Розподіл балів з навчальної дисципліни
«Професійна етика бухгалтера» (заочна форма навчання)**

Модуль I = 20							Підсумкова атестація по I-му модулю (формування сумарної оцінки) – 20 балів
Тема	T 1	T 2	T3	T 4	T 5	T 6	
Систематичність та активність на семінарських заняттях	-	-	11	-	-	-	
Виконання завдань для самостійного опрацювання	-	Оцінювання самостійної роботи здійснюється під час практичних занять та написання контрольної роботи					
Виконання індивідуальних завдань	-	-	9	-	-	-	
Модуль II = 31							Контрольний захід № 1 – 10
Тема	T7	T 8	T 9	T10	T 11	T12	
Систематичність та активність на практичних заняттях	-	11	-	-	-	-	
Виконання завдань для самостійного опрацювання	Оцінювання самостійної роботи здійснюється під час практичних занять та написання контрольної роботи						
Виконання індивідуальних завдань	-	9	-	-	-	-	
							Підсумкова атестація по II-му модулю (формування сумарної оцінки) – 30 балів
							Диференційований залік - 50 балів
							Загальна оцінка з курсу = 50 балів + 50 балів (Диференційований залік)

Таблиця 7.2

**Шкала оцінювання роботи здобувачів вищої освіти заочної форми навчання
на семінарських заняттях**

Кількість балів	Критерії оцінювання
9 – 11	В повному обсязі або майже в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно або майже всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив більшість тестових завдань.
5 – 8	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань.
0 – 4	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.

Таблиця 7.3

Критерії оцінювання контрольної роботи здобувачів вищої освіти заочної форми навчання.

Формою проміжного поточного контролю є контрольна робота, яка проводиться у письмовій формі та оцінюється від 0 до 10 балів.

Таблиця 7.4

Розподіл балів за різні види завдань в межах контрольної роботи, яка виконується здобувачами заочної форми навчання

Вид завдання	Максимальна кількість балів за виконання
Теоретичне питання	4
Тестовий блок	2 (4×0,5)
Практичне завдання	4
Всього	10

Таблиця 7.5

Критерії оцінювання відповіді на теоретичне питання, наведене у контрольній роботі здобувачів заочної форми навчання

Критерії оцінювання	Кількість балів
Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який у повному обсязі дав відповіді на всі теоретичні питання. При цьому використовував актуальну наукову термінологію, належним чином обґрунтовував свої думки та зробив узагальнені підсумки.	4
Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який в основному розкрив зміст теоретичних питань. Проте, при висвітленні деяких питань не вистачало достатньої аргументації, допускалися при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.	3
Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який дав фрагментарні відповіді на теоретичні питання (без аргументації й обґрунтування, підсумків), у відповідях присутні неточності та помилки або відповідь дана лише на окремі питання.	1-2
Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який дав неправильну відповідь на всі теоретичні питання, допустив істотні помилки, оперував неактуальною застарілою інформацією або відповіді на питання відсутні взагалі.	0

Таблиця 7.6

Критерії оцінювання тестового блоку контрольної роботи, яка виконується здобувачами заочної форми навчання

Критерії оцінювання	Кількість балів
Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який правильно відповів на питання.	0,5
Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який неправильно відповів на питання.	0

Таблиця 7.7.

Критерії оцінювання практичного завдання контрольної роботи, яка виконується здобувачами заочної форми навчання

Критерії оцінювання	Кількість балів
Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який надав повністю правильне рішення практичного завдання.	3-4
Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який не повністю правильно представив рішення практичного завдання.	1-2
Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який неправильно відповів на питання.	0

Підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти здійснюється за результатами поточного контролю (від 0 до 50 балів) та диф. заліку (від 0 до 50 балів). Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання є отримання не менше 25 балів за поточний контроль та 25 балів за підсумковий контроль у формі диф. заліку.

Загальний розподіл балів, які здобувач вищої освіти може отримати в межах 100-бальної системи оцінювання.

Переведення даних 100-бальної шкали оцінювання в національну шкалу та шкалу за системою ЄКТС здійснюється в такому порядку (табл.7.8):

Таблиця 7.8

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами й критеріями оцінювання

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ЄКТС	Значення оцінки ЄКТС	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національного шкалою	
					Екзамен	Залік
90-100	A	відмінно	Здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили.	високий (творчий)	відмінно	зараховано
80-89	B	дуже добре	Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна.	достатній (конструктив но-варіативний)	добре	
70-79	C	добре	Здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок.			
60-69	D	задовільно	Здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.	середній (репродуктив ний)	задовіль но	
50-59	E	достатньо	Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні.			

35-49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	Здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	Не зараховано
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту	Здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.			

Результати складання екзаменів і диференційованих заліків оцінюються за чотирибальною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»), а заліків – за двобальною шкалою («зараховано», «не зараховано») і вносяться у відомість обліку успішності здобувача вищої освіти, залікову книжку, індивідуальний навчальний план здобувача вищої освіти (крім «незадовільно» і «не зараховано»).

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни.

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами й критеріями оцінювання

Переведення даних 100-бальної шкали оцінювання в національну шкалу та шкалу за системою ЄКТС здійснюється в такому порядку:

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ЄКТС	Значення оцінки ЄКТС	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
					Екзамен/ Диференційований залік	Залік
90-100	A	відмінно	Здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили	Високий (творчий)	відмінно	
80-89	B	дуже добре	Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує справи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній	добре	зараховано
70-79	C	добре	Здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок	(конструктивно - варіативний)		
60-69	D	задовільно	Здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих	Середній (репродуктивний)	Задов.	

50-59	E	достатньо	Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні			
35-49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	Здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	не заре-ховано
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту	Здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів			

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів (включаючи міжнародні стандарти незалежності) видання 2018 р. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/kodex_et.pdf
2. Кодекс етики працівників підрозділу внутрішнього аудиту, затв. Наказом Міністерства фінансів України 29.09.2011 № 1217. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1195-11#Text>
3. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
4. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21 груд. 2017 р. № 2258-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>
5. Про затвердження Правил етичної поведінки в органах Державної податкової служби: Наказ ДПС України від 02 вер. 2019 р. № 52. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0052872-19#Text>
6. Загальні правила поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, затв. Наказом Національного агентства України з питань державної служби 05.08.2016 р. № 158 (у редакції наказу Національного агентства України з питань державної служби від 28.04.2021 р. № 72-21. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#Text>
7. Бондар В. П. Проблеми застосування норм професійної етики у діяльності аудиторів України. Економіка. Фінанси. Право. 2017. № 2. С. 10–16.
8. Бралатан В. П., Гуцаленко Л. В., Здирко Н. Г. Професійна етика : навч. посіб. Київ : Центр уч. л-ри, 2021. 252 с.
9. Вигівська І.М. [Професійні ризики бухгалтера та їх оцінка](#). Житомир, 2018. URL : <file:///C:/Users/g-nat/Downloads/149480-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-323068-1-10-20181204.pdf>
10. Етика професійного бухгалтера : курс на платформі Prometheus. URL : <https://courses.prometheus.org.ua>
11. Гуріна Н.В., Дойонко А.М. Застосування професійного судження бухгалтера в умовах ринкової економіки: вітчизняний та міжнародний досвід. *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування : науковий журнал / редкол. : О.А. Шевчук (голов. ред.) та ін. Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України, 2019. Випуск 3, С.40-48.*
12. Гуріна Н., Грищенко Т. Професійна діяльність бухгалтера: етичні аспекти. Електронний науково-практичний журнал «Східна Європа: економіка, бізнес та управління». м. Дніпро, 2021. Випуск 2 (29), С. 136 – 141. URL : http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/29_2021/22.pdf
13. Зубілевич С. Я. Міжнародні стандарти освіти професійних бухгалтерів: «перезавантаження». URL : <https://buchuchet.uabs.sumdu.edu.ua/images/department/buchuchet/news/zubilevich.pdf>
14. Kulynych M., Skoruk O., Safarova A. Professional ethics of accountant, auditor and taxpayer as a factor of forming public opinion. Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2022. Том 1 №29. С. 25–33. DOI : <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2022-01-25-33>
15. Кулинич М. Б., Скорук О. В. Професійна етика бухгалтера, аудитора та податківця : конспект лекцій. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 113 с
16. Лугова О. І., Єременко А. В., Кириченко І. О., Косовська Ю. С. Професійна етика в роботі бухгалтера. Modern economics. 2019. № 13. С. 154–160.
17. Нужна О. А. Професійна етика та її місце у підготовці фахівців з обліку і оподаткування. Економічний форум. 2021. № 1. С. 142–146.

18. Орехова А. І. Проблемні аспекти дотримання етичних норм професійними бухгалтерами. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 23. С. 5–9. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.23.5.
19. Романченко Ю. О., Єрмолаєва М. В. Етичні аспекти професійної діяльності бухгалтера. *Економічний форум*. 2019. № 4. С. 237–241. 58
20. Салова Н. А. Професійна етика аудитора: фундаментальні принципи. *Аудитор України*. 2015. № 6(235). С. 14–19.
21. Шульга С. В., Пархоменко Є. Ю. Професійна етика аудитора в умовах євроінтеграції: зміст та інституційні аспекти регулювання. *Ефективна економіка*. 2019. № 3. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6961>
22. Ethics for Accountants and Auditors / Louise Kretzschmar, Frans Prinsloo, Korien Sander, Jaques Siebrits, Leon van Vuuren, Paul Vorster, Minka Woermann. Oxford University Press ; 4th edition (March 26, 2020). 262 p.
23. Mehdi Talebian. Professional ethics in accounting and auditing: A necessity or choice. *European Online Journal of Natural and Social Sciences*. 2013. vol. 2, No. 3. P. 518–526. URL : <https://european-science.com/eojnss/article/view/446>
24. Paul Jajairam. Ethics in Accounting. *Journal of Finance and Accountancy*. 2017. November. URL : https://www.researchgate.net/publication/321167489_Ethics_in_Accounting

Допоміжна

25. Глянцева О. І. Професійні ризики в роботі бухгалтера і методи їх усунення. Проблеми обліку, контролю та аналізу в економіці України : тези доповідей V Студентської наукової конференції (зі статусом наукової), Львів, 18–19 жовтня 2012 року. Частина 1. Національний університет "Львівська політехніка", Інститут економіки і менеджменту, Кафедра обліку та аналізу. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. С. 50–51.
26. Гуріна Н.В. Формування облікової політики підприємства щодо витрат і доходів. *Науковий журнал «Бізнес інформ»*. 2015. № 8. С. 194 – 199.
27. Гуріна Н.В., Блищик Л.В. Вплив професійного судження бухгалтера на якість фінансової звітності підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2018. №24. С. 405-411.
28. Гуріна Н.В., Коротаєва І.Р. Професійні ризики бухгалтера: сутність та методи їх усунення. Трансформація фінансової системи та обліку в умовах інноваційної глокалізації національної економіки : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Одеса: Одеський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету. 25-26 жовтня 2018. С. 112 – 113.
29. Гуріна Н.В., Любченко В.С. Особливості професійної етики бухгалтера. Трансформація фінансової системи та обліку в умовах інноваційної глокалізації національної економіки : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Одеса: Одеський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету. 25-26 жовтня 2018. С. 119 – 121.
30. Гуріна Н.В., Бабак А.М. Професійна етика бухгалтера як складова стратегії розвитку економіки. *Young scientists' view of modern science: proceedings of 36th International Scientific Conference (Boston, Nov 30, 2018)-Boston: «Lulu Press.Inc», 2018. С.18-21.*
31. Гуріна Н.В., Левіна Д.О. Принципи та загрози незалежності аудиторів. Економічне майбутнє України очима молодих дослідників : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (30 листопада 2018 р.). Київ. 2018. С. 32 – 34.
32. Скакун Л.С. Механізми дотримання вимог професійної етики бухгалтерів в ісламських країнах: можливості застосування в українській практиці. URL: http://www.rusnauka.com/12.APSN_2007/Economics/20488.doc.htm
33. Сторожук Т.М. Процес формування професійного судження бухгалтера. *Облік і фінанси*. 2013. № 4 (62). С. 75-78.
34. Ткаченко Н.М. Оновлена фінансова звітність в Україні: навч.-практич. посіб.

Київ: Алерта, 2015. 66 с.

35. Чижевська Л.В. Бухгалтерський облік як професійна діяльність : теорія, організація, прогноз розвитку : наукова доповідь за дисертацією на здобуття наукового ступеня докт. економ. наук : 08.00.09. Житомир, 2007. 80 с.

36. Юхименко-Назарук І.А. Особливості застосування професійного судження бухгалтера в умовах формування облікової політики підприємства: інституційний аспект. Проблеми теорії, методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2014. № 2 (29). С. 195-205.

Інформаційні ресурси

37. Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws>
38. Державна служба статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>
39. Кафедра обліку та консалтингу ДПУ. URL: // <https://dpu.edu.ua/kaf-oblik-konsoltyng?view=article&id=469:op-oblik-opodat-diyal-mag&catid=114>
40. ЛІГА:ЗАКОН. URL: <http://www.liga.net>
41. Міністерство фінансів України. URL: <http://minfin.gov.ua>
42. Бухгалтер 911. URL: <https://buhgalter911.com/>
43. Все про бухгалтерський облік. URL: <http://www.vobu.com.ua/>
44. Міжнародні стандарти фінансової звітності http. URL: <http://www.interbuh.com.ua/>